

MANAŽMENTOVÝ PLÁN
PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY

VLKOLÍNEC

marec 2009

MANAŽMENTOVÝ PLÁN
PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY

VLKOLÍNEC

marec 2009

Autori:

Ing. Zuzana Hudeková v autorskej spolupráci s Ing. Jozefom Bašárom,
Doc. RNDr. Ingrid Belčákovou, Ing. Vladimírom Hudekom, CSc.,
prof. Mikulášom Hubom, Pavlom Jaňákom a Gustávom Kapinom.

Autori fotografií:

Marek Babál, Kristína Hudeková

Publikácia bola vypracovaná v rámci projektu
„Manažmentový plán pamiatky UNESCO Vlkolíneec“ s finančnou podporou
Ministerstva kultúry SR v rámci programu „Obnovme si svoj dom“.

VLKOLÍNEC

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Podakovanie

Publikácia vznikla aj vďaka cennej spolupráci so zástupcami Krajského pamiatkového úradu – L. Pinčíková, Z. Liptayová, P. Kulašik, Liptovského múzea – K. Dzuriak, Mestskými lesmi – M. Slávka, Miestneho úradu Ružomberok – Z. Benčová, G. Demčáková, J. Halušková, Ministerstva Kultúry SR - P. Ižvolt, OZ Vlkolíneec – E. Braďiaková, Správy národného parku Veľká Fatra – I. Milan a projektantom I. Hrkcom. Za cenné pripomienky a rady, osobitne pri realizácii dotazníkového prieskumu a jeho vyhodnotení, ďakujeme Mikulášovi Hubovi.

Vlkolíneec, marec 2009

ISBN: 978-80-89320-04-2

9 788089 320042

OBSAH

ÚVOD	5
1. KULTÚRNE DEDIČSTVO V ZMYSLE DOHOVORU UNESCO	7
2. VLKOLÍNEC - PREDMET OCHRANY	9
3. METODIKA PRÁCE	11
4. PRÍPRAVNÁ FÁZA	13
5. ANALÝZY	21
6. STRATÉGIA ROZVOJA A AKTIVITY	33
7. NÁVRH MOŽNÉHO FINANCOVANIA ROZVOJA	39
8. KONTROLNÝ MECHANIZMUS IMPLEMENTÁCIE - MONITORING MP VLKOLÍNEC	41
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A INTERNETOVÝCH STRÁNOK	43
PRÍLOHY	45

ÚVOD

Vlkolíneec je jednou z 5 lokalít na Slovensku, ktoré sú zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Predstavuje pozoruhodne zachovalú dedinu s ľudovou architektúrou, a je príkladom tradičného vidieckeho osídlenia a takého hospodárskeho využívania pôdy v minulosti, ktorý svojou krajinou štruktúrou prídaval celému prostrediu neopakovateľnú hodnotu symbiózy ľudského spolunažívania s prírodou. V tesnej blízkosti Vlkolínce sa nachádzajú viaceré prírodné pamiatky a celé územie Vlkolínce patrí do ochranného pásma NP Veľká Fatra.

Napriek všeobecne známym kultúrnym a krajinárskym hodnotám tejto lokality sa v súčasnosti vo Vlkolínci pomerne negatívne prejavuje presadzovanie rozporných usmernení a záujmov zo strany všetkých zainteresovaných stránok rozvoja. Nespochybniteľným faktom je, že neúmerený rozvoj cestovného ruchu a nadradovanie ekonomického rozvoja môže viesť k ohrozeniu zachovania kultúrnych a krajinárskych hodnôt Vlkolínce. Ukazuje sa, že je potrebné praktickými krokmi presvedčiť o možnom a úspešnom rozvoji udržateľného turizmu, ktorý zároveň zachová krajinu a jej prírodné hodnoty aj pre ďalšie generácie skôr, ako by sa tu začal realizovať naplno masový turizmus spojený s veľkou investičnou činnosťou spolu s budovaním nových lanoviek, vlekov, zjazdoviek, veľkoplošných parkovísk a nástupných plôch v tesnom kontakte s Vlkolíncom – čím by mohla byť ohrozená samotná pamiatka.

Na strane druhej je Vlkolíneec živou osadou s obyvateľmi, ktorí majú nároky na svoj životný štýl a štandard obvyklý pre 21. storočie. Je preto potrebné navrhnuť ďalší rozvoj lokality tak, aby nielenže ostali zachované kultúrne, prírodné a krajinárske hodnoty, ale zároveň aby sa vychádzalo z potrieb vlastníkov objektov. Vzájomné zohľadnenie uvedených predpokladov je náročnejšie o fakt, že komunikácia medzi všetkými zúčastnenými stránkami rozvoja (miestnymi obyvateľmi, pracovníkmi KPÚ/PÚ, samosprávou v Ružomberku a pod.) a jej zlepšenie je výzvou pre najbližšiu budúcnosť

Manažmentový Plán Vlkolínce by mal predstavovať spoločný dokument a kompromis ďalšieho rozvoja tejto lokality, ktorý by zároveň spĺňal podmienky jej ochrany, udržateľného rozvoja spolu so základným splnením predstáv obyvateľov osady o svojom spokojnom živote na Vlkolínci, k čomu sa autori snažili v tomto dokumente dospieť. Hlavný cieľ Manažmentového plánu je zabezpečenie ochrany pamiatky.

1. KULTÚRNE DEDIČSTVO V ZMYSLE DOHOVORU UNESCO

Prijatím medzinárodného Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva z roku 1972 na úrovni UNESCO vyvrcholilo dlhoročné úsilie chrániť v celosvetovom rozsahu najhodnotnejšie prírodné a kultúrne objekty a lokality našej planéty.

Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku 33 dňom 17. decembra 1975. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku (ČSFR) nadobudol Dohovor platnosť na základe toho istého článku dňom 15. februára 1991. Listina o prijatí (ratifikovani) Dohovoru ČSFR bola uložená u depozitára, generálneho riaditeľa UNESCO, dňa 15. novembra 1990. Dohovor¹ definuje kultúrne dedičstvo na základe výnimočných univerzálnych hodnôt stavebných pamiatok a ich

súborov z pohľadu histórie, umenia alebo vedy (pozri Rámček 1).

Pri posudzovaní kultúrnych hodnôt sa zdôrazňuje aspekt autenticity a integrity. Okrem toho na posúdenie lokalít svetového kultúrneho dedičstva sa používa 5 kritérií². Ochrana a manažment lokalít svetového kultúrneho dedičstva by mala zabezpečiť, že univerzálne hodnoty, podmienky integrity a/alebo autenticity v čase zapísania lokality do zoznamu budú v budúcnosti nielen zachované, ale aj posilnené (Protection and management of World Heritage properties should ensure that the outstanding universal value, the conditions of integrity and/or authenticity at the time of inscription are maintained or enhanced in the future).³

Rámček 1: Definícia kultúrneho a prírodného dedičstva

Na účely Dohovoru sa budú za "kultúrne dedičstvo" považovať:

- pamätníky, architektonické diela, diela monumentálneho sochárstva a maliarstva, prvky alebo štruktúry archeologickej povahy, nápisy, jaskynné obydlia a kombinácie prvkov, ktoré majú výnimočnú svetovú hodnotu z hľadiska dejín, umenia alebo vedy;
- skupiny oddelených alebo spojených budov, ktoré majú z dôvodu svojej architektúry, rovnorodosti alebo umiestnenia v krajine výnimočnú svetovú hodnotu z hľadiska dejín, umenia alebo vedy;
- lokality, výtvory človeka alebo kombinované diela prírody a človeka a oblasti zahŕňajúce miesta archeologických nálezov majúce výnimočnú svetovú hodnotu z dejinného, estetického, etnologického alebo antropologického hľadiska.

¹ "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" (2005) str.13 - 14

² A User's Guide to the World Heritage Criteria for Inscription, 2007

³ "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" (2005)

2. VLKOLÍNEC - PREDMET OCHRANY

Do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO bol zapísaný ako Vlkolíneec – pamiatková rezervácia ľudovej architektúry (pod číslom 622 rev - pozri prílohu 1) Výborom pre svetové dedičstvo UNESCO na 17. zasadnutí 6. - 11. 12. 1993 v Cartagene. Chránené územie (územie zápisu) a jeho ochranné pásmo, ako bolo vymedzené a zapísané do Zoznamu svetového dedičstva, je zobrazeného na obr. č.1 (na ďalšej strane).

Vlkolíneec bol zapísaný ako lokalita Svetového kultúrneho dedičstva na základe IV. a V. kritéria. Štvrté kritérium predstavujú jedinečné príklady typov budov, architektonických a technických zoskupení alebo krajiny, ktorá dokladuje významný stupeň ľudskej histórie⁴. Piate kritérium zahŕňa jedinečné príklady tradičného osídlenia a využívania krajiny, ktorý predstavuje kultúru spolupôsobenia ľudskej činnosti a životného prostredia, osobitne vtedy, ak je táto krajina zraniteľná a pod vplyvom nezvratných zmien⁵.

V rámci národnej legislatívy bol Vlkolíneec vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu Uznesením vlády Slovenskej socialistickej republiky z 26. januára 1977 číslo 21.

Názov pamiatkového územia podľa platnej legislatívy je „**Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec**“.

Typ pamiatkového územia je „**Pamiatková rezervácia ľudového staviteľstva**“. **Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec je zapísaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR v registri pamiatkových rezervácií pod číslom 13.**

Vlkolíneec má právoplatne vyhlásené ochranné pásmo – rozhodnutie PÚ SR Bratislava č. PÚ-07/1520-11/7509 zo dňa 30.10.2007

Na obr. č.2 (na ďalšej strane), ktorý bol poskytnutý z Mestského úradu (MÚ) Ružomberok, je vidno nezrovnalosť medzi hranicou ochranného pásma Vlkolíneca, tak ako bola lokalita zapísaná do Zoznamu UNESCO, a hranicou ochranného pásma podľa hore uvedeného rozhodnutia PÚ SR. Uvedený rozpor vznikol z dôvodu presného rešpektovania hraníc jednotlivých parciel, ako aj z dôvodu, že lesný porast je chránený na základe zákona č.543/2002 Z.z.o ochrane prírody a krajiny.

4 Cultural Criterion (iv): Be an outstanding example of a type of building, architectural or technical ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history.

5 Cultural Criterion (v): Be an outstanding example of a traditional human settlement land-use or sea-use which is representative of a culture (or cultures) or human interaction with the environment, especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change.

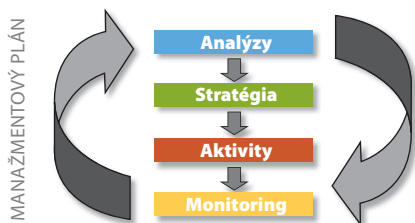
Obr.1: Chránené územie (územie zápisu) a jeho ochranné pásmo, ako bolo vymedzené a zapísané do Zoznamu svetového dedičstva (spracované podľa <http://whc.unesco.org/en/list/622>)

Obr.2: Vymedzenie ochranného pásma navrhnutého PÚ SR (zelená farba) a MÚ Ružomberok (žltá farba) pre pamiatkovú rezerváciu Vlkolínec (zdroj: MÚ Ružomberok)

3. METODIKA PRÁCE

V súčasnosti existuje pomerne málo metodických materiálov zaoberajúcich sa spracovaním Manažmentových plánov lokalít UNESCO (výnimkou je obsiahla príručka vydaná nemeckou komisiou pre UNESCO).⁶ Z tohto pohľadu sme sa pri spracovaní Manažmentového plánu stožnili s definíciou známeho experta ICOMOS, architekta Giora Solaru⁷, ktorý zdefinoval Manažmentový plán nasledovne: „Ide o plán, ktorý na základe identifikovaní kultúrnych hodnôt zabezpečí ich ochranu, aplikuje všetky legislatívne, technické a finančné prostriedky a nástroje a načrtne adekvátnu stratégiu a metódy rozvoja lokality“. Táto definícia zdôrazňuje 2 základné aspekty: stratégiu rozvoja a monitoring (pozri obr.3):

Obr.3: Základná schéma Manažmentového plánu (MP)

Hlavným cieľom manažmentového plánu Vlkolínce (MP Vlkolíncec) je zabezpečenie efektívnej ochrany pamiatky nielen v súčasnosti, ale aj pre budúce generácie, pričom sa kladie dôraz na autenticitu Vlkolíncec, zapísaného v zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Manažmentový plán by sa preto mal stať súčasťou plánovacích dokumentov a podkladov pri rozhodovacom konaní.

Samotné vypracovanie MP Vlkolíncec pozostáva z týchto fáz:

- **Prípravná fáza** - rozbor a identifikácia všetkých zainteresovaných aktérov rozvoja, súhrn a prehľad všetkých existujúcich nástrojov, plánovacích a programovacích dokumentov a princípov s ohľadom na Vlkolíncec, naznačenie ich hlavných myšlienok v súvislosti s ďalším rozvojom lokality;
- **Analýzy** – identifikácia, stav štruktúr a hodnôt v danom území s ohľadom na súčasný krajinný rámec, sociálne, ekonomické súvislosti a kultúrno-historické súvislosti, prieskum pomocou dotazníkov pre obyvateľov a návštevníkov s cieľom identifikácie silných a slabých miest, SWOT analýza;
- **Definovanie želaného stavu lokality** – vyhodnotenie zistených javov, štruktúr a hodnôt a ich porovnanie so zadaným želaným stavom ochrany pamiatky;
- Formulovania **stratégie manažmentu lokality a rozvoja územia** – určenie zásad rozvoja územia z hľadiska kritérií ochrany pamiatky ako aj želaného rozvoja Vlkolíncec;
- **Návrh rozvoja a odporúčania** – stanovenie návrhov pre rozvoj územia spolu s plánom udržateľného a kultúrneho turizmu a vhodnej interpretácie hodnôt;
- Návrh možného **financovania rozvoja**;
- **Kontrolný mechanizmus implementácie - monitoring MP Vlkolíncec.**

⁶ Management Plans for World Heritage Sites, A practical guide, Birgitta Ringbeck German Commission for UNESCO, 2008

⁷ Giora Solar. Site management plans: What are they all about? "World Heritage", 31, 2003 pp22-23

4. PRÍPRAVNÁ FÁZA

4.1 Významné subjekty v území

Jedným zo základných predpokladov spracovania MP Vlkolínec bola identifikácia subjektov, ktoré v dotknutom území vyvíjajú aktivity úzko súvisiace s ochranou, správou a rozvojom lokality.

Na základe predchádzajúcich aktivít v danej lokalite boli vytipovaní nasledovní hlavní aktéri rozvoja:

Miestna a regionálna správa

Vlkolínec je mestskou časťou okresného mesta Ružomberok, ktoré je jedným z okresov patriacich do Žilinského kraja. **Mestský úrad Ružomberok** spolu s jednotlivými oddeleniami bol zapojený od začiatku spracovania MP Vlkolínec, poskytoval podkladové materiály a spolupracoval pri formulovaní predstáv o ďalšom rozvoji lokality Vlkolínec (Mestský úrad Ružomberok oddelenie stavebného práva, Mestský úrad Ružomberok oddelenie územného rozvoja a koncepcií, Mestský úrad Ružomberok oddelenie cestovného ruchu a marketingu)

VÚC - Žilina, odbor kultúry

Okresné a Obvodové riaditeľstvo policajného zboru (PZ) v Ružomberku

Hasičský a záchranný zbor - má na starosti zabezpečenie poriadku a bezpečnosti.

Poľnohospodárske družstvo Ludrová - hospodári na časti pozemkov i ochrannom pásme pamiatky.

Obvodný úrad životného prostredia Ružomberok

Štátna ochrana prírody SR - Správa Národného parku Veľká Fatra je štátna odborná organizácia, ktorá pôsobí v Turčianskom a Liptovskom regióne. Jej úlohou je zabezpečovanie odbornej činnosti ochrany prírody a krajiny. V ochrannom pásme, kde leží aj osada Vlkolínec, platí 2. stupeň ochrany, okrem toho sa v ochrannom pásme pamiatky nachádzajú viaceré prírodné pamiatky (PP) (pozri v kapitole 5.1).

Liptovské múzeum v Ružomberku je príspevkovou organizáciou **Žilinského samosprávneho kraja**. Na Vlkolínci má pod správou expozíciu Roľníckeho domu a Galéria je v súkromnom vlastníctve, v správe OZ Vlkolínec.

Ministerstvo kultúry - gestor záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z Dohovoru o svetovom a kultúrnom a prírodnom dedičstve.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky je orgánom štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu. Popri výkone správy rieši a koordinuje odborné a výskumné úlohy, rozpracúva teóriu a metodológiu ochrany pamiatkového fondu.

Krajský pamiatkový úrad v zmysle pamiatkového zákona vykonáva štátnu správu vo svojom územnom obvode, ktorým je územný obvod kraja (§9, ods.5); Pamiatkový úrad a krajské pamiatkové úrady vykonávajú štátny dohľad nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona a všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných na jeho vykonanie, dohľad nad

dodržiavaním vydaných právoplatných rozhodnutí a v rozsahu svojej pôsobnosti vydávajú rozhodnutia na odstránenie nedostatkov (§9, ods.8); Krajský pamiatkový úrad je v prvom stupni vecne príslušným správny orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu (§11 ods.1 a ods.2)

Vlastníci objektov – obyvatelia a chalupári.

OZ Vlkolínec – mimovládna organizácia združujúca obyvateľov a vlastníkov objektov s cieľom napomáhať a zachovať jedinečnosť Vlkolínce.

Slovenský pozemkový fond – nájomca pôdneho fondu.

4.2 Súhrn a prehľad všetkých existujúcich nástrojov, plánovacích a programovacích dokumentov a princípov s ohľadom na Vlkolíneec, naznačenie ich hlavných myšlienok v súvislosti s ďalším rozvojom lokality Vlkolíneec

4.2.1 Ochrana hodnôt kultúrneho a prírodného dedičstva

• Nadnárodná úroveň

Okrem už spomínaného Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva sa ochranou krajiny zaoberá aj Dohovor o krajine⁸, ku ktorému Slovensko pristúpilo v roku 2005. Prírodné dedičstvo a jeho ochrana spadá aj pod Dohovor o biologickej diverzite (SR ratifikovalo v roku 1994), Európsku stratégiu ochrany biodiverzity (European biodiversity strategy), Smernicu Rady 1992/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín a Smernicu Rady 1979/409/EHS z 2. apríla 1979 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (tzv. smernica o vtákoch a smernica o biotopoch). Územie spadá aj pod Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. Karpatský Dohovor)

Z medzinárodných chárt ICOMOS je možné ešte spomenúť:

- **Benátsku chartu** - O ochrane a obnove pamiatok a pamiatkových sídiel, Benátky 1964
- **Florentskú chartu** - Historické záhrady, Florencia 1982 (angl. ver.)
- Washingtonská charta - Ochrana historických miest, Washington 1987

- Zabezpečovanie ochrany archeologického dedičstva, Lausanne 1990
- Kultúrny turizmus, Mexiko 1999
- Ľudové stavebné dedičstvo, Mexiko 1999

• Národná úroveň

Za hlavné legislatívne dokumenty na národnej úrovni, ktoré sa zaoberajú podmienkami ochrany a rozvoja kultúrneho a prírodného dedičstva môžeme považovať **Pamiatkový zákon**⁹ a **Zákon o ochrane prírody a krajiny**¹⁰.

V priebehu uplynulých rokov bolo k samotnej lokalite Vlkolíneec, jej ochrane a manažmentu vypracované rozličnými inštitúciami viacero dokumentov, z ktorých vyberáme (celý zoznam uvedený v prílohe 2) nasledovné:

V roku 1975 bol vypracovaný Slovenským ústavom pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava¹¹, stredisko Banská Bystrica, **zámer pamiatkovej úpravy: Súbor ľudovej architektúry vo Vlkolínci**. Podľa tu uvedených návrhov ako programu budúceho využitia lokality, mal byť Vlkolíneec po odkúpení objektov (v tomto materiáli sa spomína dokonca na str.18 aj vyvlastnenie) od jeho vlastníkov daný do užívania socialistickej organizácii v rámci cestovného ruchu. V najhodnotnejších objektoch mali

⁸ http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/Conventions/Landscape/default_en.asp#TopOfPage

⁹ zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 49/2002 z 19. decembra 2001 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu

¹⁰ zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 543/2003 z 25. júna 2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

¹¹ SLOVÁKOVÁ, M. a kol.: Zámer pamiatkovej úpravy: Súbor ľudovej architektúry vo Vlkolínci. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava, stredisko Banská Bystrica, 1975. Archív PÚ SR – T 3935

byť zriadené muzeálne expozície a v ostatných ubytovne pre turistov. Hospodárske objekty mali slúžiť ako skladové, hygienické priestory, príp. ubytovanie nižšej kategórie.

V roku 1992 bola vypracovaná **nomi-
nácia lokality na zápis medzi svetové
kultúrne dedičstvo**¹². Pri návrhu využitia územia sa už našťastie neopakuje hore popísaný program, ba práve naopak, navrhuje sa obmedzenie cestovného ruchu (príloha 1.3, str.1 - 5), výraznému obmedzeniu návštevnosti malo prispieť umožnenie prístupu pre turistov do obce len pešou dopravou a dokonca zrušenie propagácie PRLA s presmerovaním turistických chodníkov mimo územia PRLA (!).

Zdá sa, že hodnotenie ICOMOS o zápi-
se Vlkolínce do Zoznamu svetového kul-
túrneho dedičstva ICOMOS z roku 1993
bolo podstatne realickejšie, nakoľko sa tu
uvádza v rozhodnutí¹³ že, „... poľnohospo-
dárstvo ako hlavná ekonomická základňa
tu už dlhšie neexistuje a ďalší rozvoj lokality
bude spočívať v zmene domového fondu

na chalupy alebo na iné funkcie. Napriek
tomu sa dúfa, že Vlkolínec úplne nestratí
svoj charakter žijúcej komunity a nestane
sa len nič viac ako atrakcia pre turistov.“

V **Zásadách pamiatkovej starostli-
vosti (1990)**¹⁴ má stavebná činnosť na
Vlkolínci zachovávať, upravovať, obnovovať
a dotvárať priestory. V uvedenom doku-
mente sú textovo aj mapovo vyznačené
plochy na dostavbu, pričom sa zdôrazňuje
aby novopostavené objekty rešpektovali
architektonický výraz jestvujúcich pamia-
tok ľudovej architektúry (str.33).

Za najvhodnejšiu formu využitia sa
uvádza chalupárska rekreácia. Pri určovaní
**nových funkcií objektov treba vychádzať
z potrieb obyvateľov** obce pri súčasnom
vzátí do úvahy blízkosť centra turistického
ruchu (str.51).

Už v spomínanom **ochrannom pásme
pamiatky (2007)** sú vymenované činnosti
na území ochranného pásma. Podmienky
ochrany a usmerneného rozvoja sú zade-
finované s cieľom eliminovať potenciálne
zámary a činnosti vedúce k neprimerané-

mu a nezvratnému ohrozeniu, poškodeniu alebo zničeniu prostredia (okolia) pamiatkovej rezervácie tak, aby činnosti a funkcie v území boli v súlade s požiadavkou na zachovanie krajinných a urbanistických hodnôt v prostredí pamiatkovej rezervácie.

Genéza názorov na budúce využitie Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolínec bola v priebehu rokov 1975 – 1997 determinovaná celospoločenskými zmenami v oblasti politickej, spoločenskej, ekonomickej a legislatívnej. Bohužiaľ, určitá, hore popísaná, nejednoznačnosť v uvedených koncepčných materiáloch týkajúca sa ochrany lokality akoby sa premietla aj do ďalších existujúcich nástrojov a dokumentov.

4.2.2 Nástroje v oblasti priestorového plánovania a územného rozvoja

Priestorové plánovanie je spojené s cieľom vytvoriť racionálnu územnú organizáciu všetkých užívateľov krajiny a spojenia medzi nimi, aby sa vyvažovali ich požiadavky s ohľadom na celkový sociálny a ekonomický rozvoj, čo nie je cieľom územného plánovania. Územné plánovanie je nástrojom na ich koordinované premietnutie do územia, vzhľadom na možnosti a kompetencie, ktoré územné plánovanie má. Priestorový rozvoj sa na celoštátnej a regionálnej úrovni zabezpečuje plánovacími dokumentami územného plánovania a regionálnej politiky. Tieto dokumenty majú prierezový charakter. Znamená to, že jednotlivé sektorové plány a zámery sú v

týchto dokumentoch premietnuté a koordinované. Sú spracovávané na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni.

- **Územné plány regiónov**

Územný plán regiónu sa spracúva pre časť krajiny s viacerými obcami, v ktorej treba riešiť špecifické rozvojové zámery alebo vykonávať činnosti výrazne ovplyvňujúce priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia. V súlade s existujúcou štruktúrou územného plánovania¹⁵ je pre lokalitu Vlkolínec (ako súčasť mesta Ružomberok) relevantný platný **územný plán vyššieho územného celku Žilinského kraja**.

- **Územné plánovacie dokumenty mesta Ružomberka**

Podľa informácií z MÚ Ružomberok a na základe informácií z web stránok (www.ruzomberok.sk) má mesto Ružomberok vypracovaný:

¹² SLOVÁKOVÁ, M. a kol.: Nomination for World heritage list. Vlkolínec – reservation of folk architecture. Czech and Slovak federative republic, 1992. Archív PÚ SR – T 2702/1-5

¹³ the economic basis for an agricultural settlement of this kind no longer exists and that the future well-being of the houses most probably rests with their re-use as "second homes" for town dwellers or for other functions. Whilst it is recognized by ICOMOS that this is unavoidable, it is to be hoped that it will not entirely lose its community character and become nothing more than a tourist attraction.

¹⁴ LIPTAYOVÁ, Z.: PRLA Vlkolínec – zásady pamiatkovej starostlivosti - aktualizácia. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990. Archív PÚ SR – T 2235/1-3

¹⁵ Stavebný zákon – Zákon č. 50/1976 Zb. O územnom plánovaní a stavebnom poriadku

- Územný plán Ružomberok (1996), schválený zastupiteľstvom
- Územný plán zóny mesta Ružomberok Vlkolíncec a okolie (ÚPN-Z), schválený mestským zastupiteľstvom v Ružomberku dňa 26.02.1997. Schvaľovací protokol VZN 2. 1/1997.

Pre Vlkolíncec je smerodajný naposledy schválený a doposiaľ platný ÚPN-Z z roku 1996, ktorého súčasťou sú aj Regulatívy. Bohužiaľ, napriek týmto regulatívom, ako aj detailne prepracovanej návrhovej časti buď pokračovala výstavba na Vlkolínci sčasti v rozpore (napr. navrhovaný objekt vybavenosti – penzión na č.p.15566), alebo sa vôbec nerealizovala (návrh na statickú dopravu).

V roku **2008** boli vypracované **Zmeny a doplnky Územného plánu mesta Ružomberok**, v rámci ktorých sa výrazne zasahuje do ochranného pásma pamiatky. V rámci návrhov je potrebné osobitne spomenúť zmeny riešenia rekreačnej zóny Skipark v definovaní nových nástupných bodov. Osobitne sa jedná o formovanie nového obslužného komunikačného a vybavenostného systému napojenia PRLA Vlkolíncec, a to po vrstevnici zo strany od Krkavej skaly na navrhované komunikačnú kostru, ktorá vyúsťuje do centra Bieleho Potoka a vybudovanie lanovej dráhy v ochrannom pásme pamiatky (mapa a obrazok Vízie blízkeho Skiparku¹⁶ sa nachádzajú na webe mesta Ružomberok). Uvedené Zmeny a doplnky neboli zatiaľ Krajským stavebným úradom schválené, a to aj z dôvodu nesúlady s Územným plánom vyššieho územného celku. Stanovisko Krajského pamiatkového úradu Žilina, ktorý je dotknutým orgánom podľa § 29 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z. a § 140a stavebného

zákona ako miestne a vecne príslušný orgán na ochranu pamiatkového fondu v zmysle ustanovení § 29 ods. 4 a § 32 ods. 5 až 12 zákona č. 49/2002 Z. z. zo dňa 3.9.2008 vyjadruje nesúhlas s uvedeným dokumentom.

Horeuvedené zmeny boli najprv overené vo forme zonálnej štúdie „Územný plán zóny SKIPARK RUŽOMBEROK“. Koncept riešenia bol vypracovaný v decembri 1999. Súborné stanovisko bolo schválené mestským zastupiteľstvom v Ružomberku VZN 2. 212/2000 z 18.októbra 2000. V tejto štúdii ÚPN-Z "SKIPARK" RUŽOMBEROK¹⁷ je Biely Potok uvažovaný ako ďalší nástupný bod do strediska Skipark, čo si vyžiada výstavbu nových parkovísk. Na Vlkolíncec povedie pozemná lanová dráha s kapacitou 1200 os/hod. Na jej medzistanici (priamo v ochrannom pásme pamiatky) sa vybuduje „územie pre potreby obyvateľov a návštevníkov Vlkolínca“, obchody, parkovisko s kapacitou 63 osobných áut. Lanovka bude ďalej pokračovať do lokality "Pod halinami", kde je navrhnutá konečná stanica s vybavenosťou. Z lúky nad Vlkolíncom (v ochrannom pásme pamiatky) sa uvažuje o ďalších zjazdovkách a dvoch vlekoch na vrchol Malina Brda.

4.2.3 Regionálny rozvoj

Regionálna politika v Slovenskej republike je zabezpečovaná prostredníctvom zákona o podpore regionálneho rozvoja (zákon č. 503/2001 Z.z. v znení neskorších predpisov). Tento zákon ustanovuje podmienky podpory regionálneho rozvoja a pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí a vyšších územných celkov (orgánov samospráv obcí a krajov) pri poskytovaní tejto podpory. Relevantné dokumenty regionál-

¹⁶ Zdroj: www.ruzomberok.sk

¹⁷ <http://www.ruzomberok.eu/dokumenty/uzemny-plan-zony-skipark.pdf>

nej politiky sú programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov na regionálnej úrovni.

PHaSR mesta Ružomberok

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja bol vypracovaný a schválený v roku 2007. Vo vzťahu k Vlkolíncu sa uvádza v kapitole Správa Vlkolínce a obnova kultúrnych pamiatok:

„Správa zabezpečuje ochranu, obnovu a údržbu kultúrnych pamiatok, národných kultúrnych pamiatok v meste a objektov na území Vlkolínce, napĺňa koncepciu a zásady rozvoja územia v zmysle schváleného ÚPN-Z, spolupracuje s orgánmi štátnej správy, štátnymi fondmi a napĺňa ciele obnovy a životaschopnosti mestskej časti Vlkolínec, zabezpečuje výberové konania, projektovú a inžiniersku činnosť“.

Samospráva a riadenie

Mesto zriaďuje výbory v mestských častiach Biely Potok, Černová, Hrboltová a **Vlkolínec**. Členmi týchto výborov sú všetci poslanci mestského zastupiteľstva zvolení v mestskej časti.

4.3 Zhrnutie

Existujúca právna úprava, dokumenty a zásady z oblasti ochrany pamiatky stanovujú primeraný rozvoj lokality osobitne s ohľadom na potreby obyvateľov a vlastníkov objektov (s výnimkou vyššie citovaného dokumentu z roku 1975). Napriek tomu v obci a jej ochrannom pásme boli postavené objekty v rozpore s horeuvedenými zásadami (napr. murovaná stavba včelína v ochrannom pásme pamiatky, novopostavené objekty v obci nerešpektujúce architektonický výraz).

Medzi opatrenia a aktivity so vzťahom k Vlkolíncu sa nachádzajú nasledovné konkrétne aktivity:

- Vybudovať nové expozície - Dejiny obce, významné osobnosti – Vlkolínec;
- Stále výstavy fotografií, maliieb, drevo-rezba – Vlkolínec;
- Zabezpečiť požiarnu ochranu – Vlkolínec;
- Vybudovať záchytné parkoviská v rekreačných zónach – **Vlkolínec**, Podsuchá, Čutkova dolina, Smrekovica;
- Rekonštrukcia komunikácií zabezpečujúcich prístup do turisticky atraktívnych zón (Vlkolínec, Smrekovica, Čutkova dolina) a priemyselných oblastí;
- Obnovovať kultúrne pamiatky a pamätihodnosti;
- Pravidelne vydávať propagačné materiály, prehľady podujatí v regióne;
- Vybudovať informačné stredisko vo Vlkolínci – Dom UNESCO.

Vo vzťahu k Vlkolíncu je potrebné ešte spomenúť **Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolínec**.

Mesto Ružomberok má v rámci PHaSR dobre a vhodne nastavené aktivity vo vzťahu k Vlkolíncu, avšak rozvíja vo svojej územno plánovacej dokumentácii masovo-turistický rozvoj (lanovka, vleky, parkoviská) priamo zasahujúci do ochranného pásma pamiatky obce. Nevyhnutná je aktualizácia územnoplánovacej dokumentácie- územný plán zóny mesta Ružomberok – Vlkolínec v nadväznosti na vyhlásenie ochranného pásma s dôrazom na záväznú časť ÚPN-Z spolu so všetkými regulatívami.

5. ANALÝZY

5.1 Fyzickogeografická charakteristika Vlkolínca¹⁸

Vlkolíнец je situovaný vo Vnútrotných Západných Karpatoch, v severovýchodnej časti pohoria Veľká Fatra, v bočnom výbežku Revúckej doliny, na južnom úpätí vrchu Sidorovo.

Z geomorfologického hľadiska patrí do celku Podtatranskej kotliny, podcelku Ľubelská pahorkatina. Reliéf je členitý, v rozpätí od 525,3 m n. m. v Trlenskej doline až po 1099 m n. m. – vrch Sidorovo. Vlkolíнец leží v nadmorskej výške 718 m n. m. so sklonitosťou až 70%.

Vlkolíнец nemá vlastné katastrálne územie, patrí do katastrálneho územia a správy mesta Ružomberok. Je jednou z jeho mestských častí (popri Hrboltovej, Bieleho Potoka, Černovej).

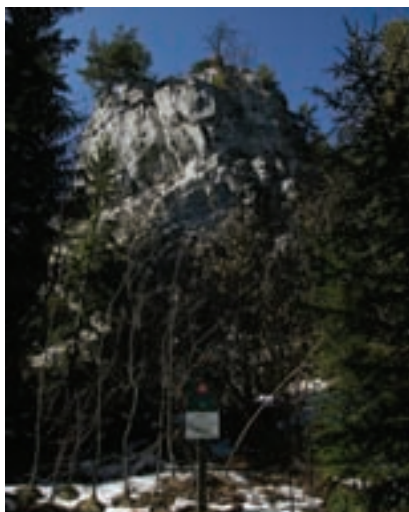
Územie sa nachádza na úpätí vrchu Sidorovo. Reliéf je charakteristický pre oblasť prechodu z oblasti kotlín do oblasti okrajových pohorí, ktoré tieto kotliny obklopujú a uzatvárajú. Územie osady smerujúce k pohoriu postupne nadobúda vlastnosti hornatinového stupňa. V okolí osady je reliéf členitý, s sklonom 15 – 71%.

Prírodné prostredie osady Vlkolíнец a jej okolia sa vyznačuje množstvom chránených prírodných lokalít. Ochrana prírody sa v tejto lokalite uskutočňuje od roku 1974, kedy bola Veľká Fatra vyhlásená za Chránenú krajinnú oblasť. V súčasnosti ochranu prírody zabezpečuje ochranné pásmo Národného parku Veľká Fatra so správou vo Vrútkach. Národný park Veľká

Fatra bol vyhlásený 1. apríla 2002 z bývalej Chránenej krajinnnej oblasti Veľká Fatra. Z významných chránených území prírody sa v blízkosti prírodnej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolíнец vyskytuje 6 prírodných pamiatok, 1 národná prírodná pamiatka a 2 národné prírodné rezervácie.

Prírodné pamiatky v priamej blízkosti Vlkolínca (sčasti aj v ochrannom pásme zápisu UNESCO):

- Dogerské skaly – vyhlásená v roku 1952 na ploche 0,2 ha. Vzácna ukážka hornín jurskej doby umožňujúca štúdium profilu, zloženia a zafarbenia doggerských vrstiev na prístupnom mieste (v ochrannom pásme zápisu UNESCO)
- Krková skala – vyhlásená v roku 1952 na ploche 0,3 ha. Dominantná vápencová skala v krajine, vytvorená procesmi eró-

¹⁸ Pracované podľa materiálov z ŠOP SR

zie za príspevku tektonického porušenia horninového masívu (v ochrannom pásme zápisu UNESCO).

- Vlčia skala – vyhlásená na ploche 1,49 ha za účelom ochrany travertínového súvrstvia v podobe morfoloicky výraznej terasy strmo padajúcej do doliny Trlenského potoka.

V okolí Vlčinca sa vyskytujú aj západo-karpatské a karpatské endemické druhy: poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*) a zvonček kľbkatý (*Campanula alpina*).

Územie osady a jej okolia je bohaté na živočíšstvo. Zastúpené sú tu všetky druhy

od bezstavovcov až po cicavce, a mnohé z nich sú zákonom chránené (medveď hnedý (*Ursus arctos*), rys ostrovid (*Lynx lynx*)). Bohatá je aj fauna mäkkýšov a kôrovcov, bezstavovce a hmyz sa vyznačujú veľkou pestrosťou.

Obr.4: Krajinná štruktúra Vlčinca

5.2 Stav štruktúr a hodnôt v danom území s ohľadom na súčasný krajinný rámeč, sociálne, ekonomické súvislosti a kultúrno-historické súvislosti

Jednou z mála obcí na území Slovenska, kde sa historické krajinné štruktúry vyskytujú v pomerne zachovanom stave, je aj Vlkolínec. Pod pojmom *Historické krajinné štruktúry* (Huba at all, 1987) chápeme súbor tých prvkov a javov v krajine, ktoré vznikli zámernou činnosťou človeka v priebehu jeho histórie až do nedávnej minulosti, a ktorou človek pretváral prírodu, alebo vytváral nové, dosiaľ zachované štruktúry (Štefunková, Dobrovodská, 1998). Jednou z príčin zachovania historických krajinných štruktúr tejto liptovskej obce do 21. storočia je marginálnosť územia, spôsobená hlavne dopravnou, kultúrno-sociálnou izolovanosťou a extrémnymi reliéfovo-klimatickými podmienkami pre poľnohospodársku výrobu.

Tradičný život (približne do 50. rokov minulého storočia, keď bola do dediny zavedená elektrina a začalo sa aj s kolektívizáciou) spočíval v skromnom poľnohospodárstve, chov dobytka, pastierstve a práci v lesoch. Poľnohospodárstvo sa stalo významným krajino tvorným prvkom – v sú-

lade s terénnym reliéfom vznikali terasy políčov a lúk vzájomne oddelených medzami zo skál, ktoré obyvatelia Vlkolínce vyzbierali z políčov hlavne v predjarnom období. Vďaka takejto „krajino tvorbě“ sa výrazne posilnila biodiverzita územia – pôvodné horské a podhorské lesy sa nahradili inými spoločenstvami, kde svahy terás a medzí vytvárali pásy slúžiace ako biokoridory. Na obhospodarovanej ploche bol rast drevín zamedzený pravidelnými poľnohospodárskymi postupmi a kultiváciou. Medze zároveň prepájali niekoľko lokálnych biocentier tvoriacich jadro starých porastov prstenovitoko obkolesujúcich obec. Ich druhové zloženie je zhodné s potenciálnou vegetáciou pre toto územie, ktoré patrí do oblasti bukových a jedľovo – bukových lesov (buk lesný - *Fagus sylvatica*, lipa malolistá - *Tilia cordata*, javor horský - *Acer pseudoplatanus*, jedľa biela - *Abies alba*, zubačka žľaznatá - *Dentaria glandulosa*, zubačka deväťlistá - *Dentaria enneaphyllos*) a okrajovo sem zasahujú aj smrekovo-borovicové lesy.

V súčasnosti už prakticky neexistujú pôvodné políčka, ktoré sa tradične obrábali kopaním, oraním. Tieto sa premenili väčšinou na lúčno- pasienkovú vegetáciu (zväz Polygono–Trisetion). Na južnej, východnej a severovýchodnej časti Vlkolínca boli v 70. rokoch odstránené medze a scelením vznikol jednoliaty veľký celok lúk a pasienkov. Len na severozápadnej a západnej časti zostalo zachované terasovité usporiadanie terénu s lúkami rozčlenenými líniou a skupinovú kríkovitú a miestami stromovou vegetáciou v rovnobežných líniách.

V súčasnosti v dedine žije trvalo 29 obyvateľov, z ktorých sa chovom poľnohospodárskych zvierat - kôz, venujú len 2 rodiny (p. Betka Milanová a Rázgovci). Zánikom akejkoľvek poľnohospodárskej činnosti na lúčkach a pasienkoch postupne nastávajú sukcesné procesy. Pestrý aspekt kvitnúcich bylín (napr. žltohlav najvyšší – *Trollius altissimus*, pakost lesný - *Geranium sylvaticus*, hadovník väčší – *Bistorta major*) a vysoká biodiverzita zaniká.

Vkolíнец je charakteristický prítomnosťou dvoch typov historických krajinných štruktúr - poľnohospodárskych a architektonických.

Poľnohospodárske historické štruktúry sú tvorené:

- **Záhradami** v tesnej blízkosti so sídlom, za hospodárskymi budovami;
- **mozaikou extenzívne využívaných maloblokových polí a lúk** - komplex terasovitého usporiadania terénu s lúkami rozčlenenými líniou a skupinovú kríkovitú a miestami stromovou vegetáciou v rovnobežných líniách, ako dôsledok zachovaného striedavého hospodárenia s využívaním prevažne tradičných nástrojov a ťažných zvierat. Tento prvok je v sledovanom území najhodnotnejším prvkom historického poľnohospodárskeho využitia zeme, pretože najlepšie vyjadruje pôvodné využitie zeme. Tento typ historickej krajiny štruktúry zarastá stromovou a krovinnou vegetáciou (*Prunus spinosa*).
- **extenzívne využívanými poloprirodnými lúkami** – jednoliaty komplex, veľký celok lúk a pasienkov na južnej, východnej a severovýchodnej časti Vlkolínca, kde boli v 70. rokoch odstránené medze a scelením došlo k tomuto jednoliatemu komplexu.

Architektonické historické štruktúry:

Vlkolínec je hromadná obec typu dvojradovej ulicovky s dlhými dvormi. Približne v strede sa ulica rozvetvuje na dve navzájom kolmé komunikácie.

Ľudový dom vo Vlkolínci predstavujú **drevené zrubové stavby**, ktoré sú v zástavbe orientovanej štípmi ku potoku a súčasne ku komunikácii. Zástavba jednotlivých parcel je spolu s hospodárskymi budovami adiktívne radená tak, ako v priebehu času narastali potreby užívateľov. Radenie objektov je nasledovné: dom, maštal a malé hospodárske budovy a humno.

Vo Vlkolínci je 45 usadlostí, 2 novostavby (v zápise UNESCO World Heritage List sa uvádza 47 usadlostí), budova školy a kostol Navštívenia Panny Márie a zvonica.

Stav architektonických pamiatok sa vo Vlkolínci sčasti zlepšuje, osobitne čo sa týka obytných objektov. Naopak, **hospodárske budovy** bez novej náplne využitia chátrajú.

Charakteristickým historickým architektonickým prvkom extravilánu Vlkolínca sú zrubové **senníky**, umiestnené na lúkach, ktoré sa vyskytovali vo vyššie položených oblastiach. Nakoľko už dávnejšie neplnia

svoju pôvodnú funkciu, veľká väčšina je vo veľmi zlom stave.

Okrem poľnohospodárskych a architektonických historických krajinných štruktúr by bolo potrebné na Vlkolínci identifikovať **aj javy nehmotného charakteru**, ktoré majú k nim úzky vzťah. Ide o ľudové tradície a zručnosti obyvateľstva súvisiace s jeho schopnosťou tradičnými technickými, predovšetkým poľnohospodárskymi postupmi využívať a spracúvať prírodné zdroje (techniky obrábania ornej pôdy a lúk, chovateľstvo oviec a dobytky). Kultúrne tradície vo zvykoch, osobitne v slovesnom, hudobnom a výtvarnom prejave, sa snaží udržiavať OZ Vlkolínec (tradičná zabíjačka, fašiangy, stavenie májov, zvyky a remeslá spojené s Velkou nocou a pod.). Bohužiaľ, často sa jedná hlavne o mimovlkolínskych umelcov a remeselníkov aj z dôvodu súčasnej demografickej situácie v dedine.

Genius loci Vlkolínca - to sú predovšetkým historické krajinné štruktúry - zachované zrubové drevenice a hospodárske budovy spolu charakteristickými líniami terasovitých úzkopásových políčok s medzami a zrubové senníky, umiestnené na okolitých lúkach.

5.3 Infraštruktúra

Z hľadiska dopravnej dostupnosti je osada situovaná ďalej od hlavných urbanizačných osí ako je Ružomberok, či Banská Bystrica. Prístup do osady je cez Biely Potok - mestskú časť Ružomberka a odtiaľ úzkou komunikáciou cez Trlenskú dolinu. Statická doprava nie je dostatočne riešená. Parkovanie pod obcou je kapacitne nedostačujúce a tak turisti nechávajú svoje vozidlá na okraji lúčneho porastu, čím dochádza k zvyšovaniu eróznej činnosti.

Vlkolínec má síce pravidelné spojenie 2x do dňa, to ale slúži viac menej len pre domácich obyvateľov a javí sa ako nedostatočné.

Zásobovanie pitnou je realizované vodovodným systémom a odpadová voda je odkanalizovaná s čističkou. Čistota vody v potoku je ovplyvňovaná antropogénnou

činnosťou (pasením dobytka, kôz, oviec a inými činnosťami). V súčasnosti je tok potoka umelo usmernený v drevených a kamenných žlaboch.

Pošta, najmä pre návštevníkov, nie je dostatočne zabezpečená. Je tam poštová schránka, dá sa teoreticky zabezpečiť predaj známok v IC - na to treba rokovať s poštou. Taktiež chýba internetové pripojenie do obce. Internet je v IC cez ORANGE, do budúcnosti aj cez T-COM cez pevnú linku.

Na požiarnu ochranu je vypracovaná štúdia, prvú etapu realizácie robí mesto v roku 2009 - nové nadzemné hydranty s väčším prietokom, vybavenie hliadky, preventívne prehliadky...

Podľa štúdie je zásoba vody 50 m na 1. zásah dostatočná.

5.4 Sociálne a ekonomické súvislosti - prieskum pomocou dotazníkov pre obyvateľov a návštevníkov s cieľom identifikácie silných a slabých miest

5.4.1 Identifikácia potenciálu a ohrozenie lokality

S cieľom identifikácie silných a slabých miest lokality bol zrealizovaný prieskum pomocou dotazníkov pre obyvateľov a návštevníkov (pozri spracované kompletné výsledky prieskumu v prílohe 3).

Dotazníkový prieskum dokumentoval, že výrazná väčšina zo vzorky **návštevníkov** Vlkolínca považuje za jeho rozhodujúcu **hodnotu miestne stavby/pamiatky/súbory**, či už vo všeobecnosti, alebo konkrétne (napr. kostol, zvonica, studňa). Na druhom mieste medzi najväčšími hodnotami sa **uvádza príroda a celkové pro-**

stredie osady a jej okolia. Ako dôvod svojich odpovedí najčastejšie uvádzajú zachovanosť/neporušenosť/pôvodnosť jednotlivých objektov, resp. Vlkolínca ako celku, ako aj ich pamiatkovú, resp. historickú hodnotu.

Na druhej strane, najviac návštevníkom Vlkolínca chýbajú **zariadenia na občerstvenie, na druhom mieste ľudové remeslá a živé tradície a na treťom informácie, sprievodcovia, prezentácie. Pomerne často sa spomína aj potreba lepšieho dopravného spojenia, obchod, hygienické zariadenia, možnosti posedenia a pod.**

Podľa názoru bezmála všetkých respondentov by sa služby a infraštruktúra pre

turistov mali ďalej rozvíjať. Väčšina si myslí, že priamo vo Vlkolínci. Zvyšok (asi 40%) sa domnieva, že by sa tak malo ísť až za hranicami pamiatkovej rezervácie, aby sa nenarušil jej ráz, resp. aby sa znížil tlak návštevníkov.

Spomedzi navrhovaných aktivít sa najčastejšie vyskytol názor, že by sa mali **odstrániť nepôvodné stavby a zakázať výstavbu nových**. Druhým najčastejšie spomínaným zámerom je **oprava/úprava miestnych stavieb**, ale aj ďalších objektov **technickej infraštruktúry (cesty, parkovisko a i.)**. **Navrhuje sa tiež rozšírenie možnosti občerstvenia či oživenie tradícií**.

Najvyššiu mieru spokojnosti vyjadrili návštevníci s expozíciami galérie a múzea v roľníckom dome. Viac-menej spokojní sú aj s náučným chodníkom. Skôr nespokojnosť ako spokojnosť vyjadrili návštevníci Vlkolínce s prístupom do dediny.

Čo sa týka vybavenosti turistickou infraštruktúrou sú návštevníci najspokojnejší s informačným centrom a veľmi nepo-

strádajú ani možnosti ubytovania. Viac ako tretina oslovených by ocenila **verejné dopravné spojenie**.

Približne tretina návštevníkov je ochotná podporiť konkrétny projekt vo Vlkolínci. Finančnú podporu z vlastných zdrojov väčšina návštevníkov odmieta. V prípade nezáujmu o podporu Vlkolínce uviedli respondenti ako dôvod nedostatok času alebo prostriedkov ako aj to, že nie sú domáci.

Za najväčšiu hodnotu Vlkolínce považujú **miestni obyvatelia** miestnu architektúru, konkrétne objekty či sídlo ako celok. Potom nasleduje *príroda, pokoj, ľudové tradície, miestny človek...*

Pri zdôvodnení vyššie uvedených odpovedí sa najčastejšie uvádza jedinečnosť.

Vlkolíncanom najviac **chýba poriadny obchod/reštaurácia**, za tým nasleduje **kultúrne vyžitie a s rovnakým počtom hlasov aj pokoj a klud**. Ostatné odpovede sú veľmi rôznorodé.

Celkovo v odpovediach výrazne **prevláda požiadavka/vízia zachovať a zveladiť hodnoty**, kvôli ktorým bol Vlkolínec zapísaný do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, **vrátiť mu život a tradičné hospodárke i spoločenské aktivity. Zachovať jeho autentičnosť. Zabrániť výstavbe nepôvodných stavieb a rozvoju komerčného cestovného ruchu (lanovky a pod.). Autá vylúčiť z dediny.**

Spomedzi konkrétnych aktivít uvádzalo najviac Vlkolíňčanov **rekonštrukciu požiarnej zbrojnice**. Ďalší uviedli ako prioritu rekonštrukciu cesty a verejného dopravného spojenia, obchod, rozvoj agroturistiky a remesiel. Spoločným motívom je rozvoj príležitostí pre sebarealizáciu mládeže.

Obyvatelia zväčša neodmietajú ani rozvoj turistickej infraštruktúry, no ten by nemal negatívne zasiahnuť do jedinečnej atmosféry sídla a mal by sa odohrávať skôr v zázemí Vlkolínce (mimo ochranného pásma pamiatkovej rezervácie).

Potenciál Vlkolínce (spracované podľa OZ Vlkolínec):

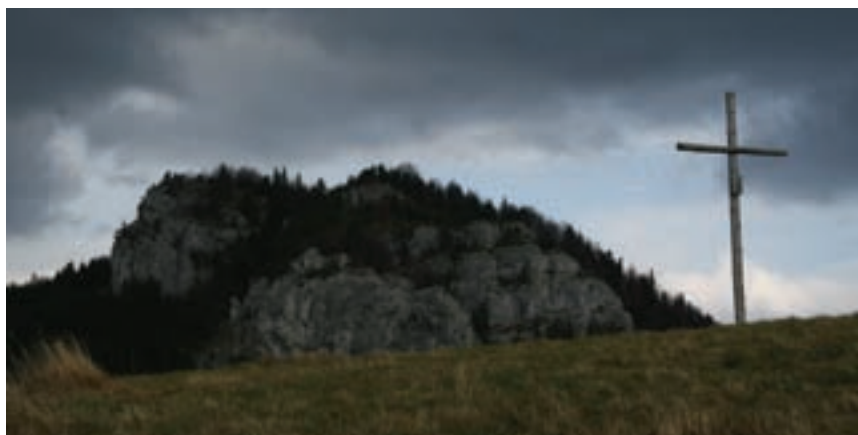
- zachované kultúrne pamiatky (domy, humná, studňa, zvonica, škola, kostol)

- príroda (neporušená príroda v okolí, čistý potok, studničky, kludná zver)

Ohrozenie Vlkolínce (spracované podľa námietok OZ Vlkolínec):

- nová výstavba v okolí Vlkolínce (chaty a domy, ktoré vôbec nemajú nič spoločné s klasickými drevenicami, napr. chata - Štreita, domy rodiny Babalovej, dom Považana, dom Čecha)
- **ďalší rozvoj masového turizmu** (výstavba lanovky, chýbajú kvalitné WC, stravovacie služby, kvalitné posekanie vedľa obchodu ,
- rozhodovanie zo strany MÚ Ružomberok o ďalšom rozvoji Vlkolínce (o vás bez vás) napr: stavba lanovky, kopanie kábla od kostola na Maline Brdo cez dedinu
- prirodzený úbytok obyvateľstva. Vekové zloženie je priaznivé, ale len budúcnosť ukáže, či mladí ľudia zostanú žiť so svojimi rodinami vo Vlkolínci alebo odídu žiť na miesta, kde sú podmienky o poznanie ľahšie.
- Neregulované jazdy na štvorkolkách a motorkách cez dedinu.

5.5 SWOT analýza

Analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození (SWOT analýza) bola spracovaná na základe analýz, potenciálu, ohrozenia, silných a slabých stránok identifikovaných z dotazníkového prieskumu, na spoločných stretnutiach s ostatnými členmi OZ Vlkolínece a bola prediskutovaná na spoločnom stretnutí dňa 13. 3. 2008 v Ružomberku v Penzióne pod Vlkolíncom.

Silné stránky

- zachovaná historická krajinná štruktúra
- zachované pamiatky ľudovej architektúry (zápis do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO)
- zachovaná príroda, krásna krajina
- kľudné a tiché prostredie (mimo hlavnej turistickej sezóny)
- čisté a zdravé životné prostredie
- zdroje kvalitnej pitnej vody
- bohatá fauna a flóra
- výhodná dopravná poloha – trasa Krakov – Budapešť, Košice – Žilina –
- dostupnosť lyžiarskych stredísk a pohorí vhodných na letnú rekreáciu
- mediálne známa lokalita – jedno z najnavštevovanejších miest v oblasti expozícií ľudovej architektúry na Slovensku
- v obci sa konajú kultúrne, spoločenské a športové akcie
- galéria, múzeum
- verejný ihrisko – Detský sad, náučné chodníky a lavičky
- kostol s organom
- ubytovanie na súkromí
- bohatá dokumentácia minulosti obce
- vodovod kanalizácia a ČOV

Slabé stránky

- obmedzenia zo strany KPÚ (komplikácie v oblasti výstavby a prestavby objektov)
- nejednotný meter zo strany KPÚ
- ubúdanie obyvateľstva
- mládež odchádza z obce za prácou
- pasívni obyvatelia
- nízka súdržnosť obyvateľov
- závisť medzi ľuďmi
- nízke príjmy obyvateľov
- nízka úroveň kultúrnosti obyvateľov
- slabo rozvinuté služby v cestovnom ruchu
- potenciál obce a okolia nie je využitý
- zarastanie pasienkov a lúk – mení sa charakter krajiny
- ľudia nevedia „predať“ miestne hodnoty a potenciály (chýba podnikavosť, spolupráca)
- veľmi zlé verejné dopravné spojenie
- chýba signál pre televízie STV, JOJ, Markíza
- skeptická nálada medzi obyvateľstvom
- nevyjasnené majetkové vzťahy v intraviláne a extraviláne
- nedostatočný cestný komunikačný systém, nedoriešené parkovanie
- zlý stav časti kultúrnych pamiatok – hlavne hospodárskych objektov – cca 20
- netransparentné rozhodovanie
- slabá ponuka aktivít v letnej sezóne
- nedostatočná spolupráca zainteresovaných subjektov

Príležitosti

- vytvoria sa nové pracovné príležitosti v oblasti turizmu a obnovy pamiatok ako aj bio produkcie
- rozvoj služieb, rozvoj nových druhov aktivít (najmä v oblasti rekreácie – agroturistiky) s využitím hospodárskych objektov

- otvorenie nových ubytovní na súkromí
- rozvoj spolupráce so susednými obcami pri poskytovaní služieb
- možnosť rozvoja ľudových remesiel, ľudovej kultúry prezentácia
- možnosť organizovania prezentácií ľudového umenia, organizovania folklórnych podujatí
- možnosť získania dotácií na obnovu pamiatok, kultúrne podujatia
- vybudovanie spoločných cyklotrás turistických trás
- výroba a predaj domácich produktov (syry)
- zmena myslenia mladých ľudí smerom k otvorenosti
- zvyšujúci sa záujem o šport, rekreáciu a aktívne trávenie voľného času
- nová výstavba v okolí Vlkolínca (chaty a domy, ktoré vôbec nemajú nič spoločné s klasickými drevenicami, napr. chata – p. Štreita, dom p. Považana, dom p. Čecha a i.)
- ďalší rozvoj masového turizmu (výstavba lanovky, nových ciest a vlekov v ochrannom pásme Vlkolínca) chýbajú kvalitné WC, stravovacie služby, kvalitné posedenie vedľa obchodu
- rozhodovanie zo strany MÚ Ružomberok o ďalšom rozvoji Vlkolínca / o nás bez vás / napr: stavba lanovky, kopanie kábla od kostola na Maline Brdo cez dedinu
- Neregulovaná doprava, jazdy na štvorkolkách a motorkách cez dedinu.

Ohrozenia

- dlhodobý pokles populácie (odchod vzdelaných mladých ľudí, v obci nie je práca pre mladú generáciu)
- zánik historickej krajinej štruktúry
- zhoršia sa medzilidské vzťahy kvôli konkurencii a závisť
- neaktualizovaný územný plán zóny, nereflektujúci aktuálne potreby obyvateľov a turistov
- autobusové spojenia sa ešte viac obmedzia
- možnosť zhoršovania kvality životného prostredia vplyvom zvyšovania návštevnosti
- rastúca neochota obyvateľov zapájať sa do komunálnych aktivít
- časté zmeny legislatívy a neprehľadný právny systém
- nedostatok finančných zdrojov na realizáciu rozvojových zámerov
- odmietavý postoj niektorých obyvateľov k rozvoju cestovného ruchu
- zvýšené požiarne riziko
- nízky záujem, malá podpora zainteresovaných štátnych orgánov a orgánov samosprávy
- obnova objektov (uskutočňuje sa postupne, v závislosti od finančnej pomoci štátu)
- významná chalupárska a rekreačná oblasť, celoročný cestovný ruch
- vybudovanie infraštruktúry
- zvýšený záujem zahraničných návštevníkov o túto lokalitu
- nepripravenosť miestnych orgánov na zvýšený cestovný ruch; neboli vyvinuté žiadne aktivity, ktoré by napomohli jeho organizovaniu a regulovaniu
- nedostatočné chápanie výnimočnosti lokality
- neustály pokles počtu obyvateľov
- málo pracovných príležitostí
- 1/3 neplatiacich návštevníkov
- nepružnosť orgánov miestnej správy pri realizácii nových projektov; nezáujem o spoluprácu s pamiatkovým orgánom
- nespolicovanie miestnych obyvateľov pri konkrétnej záchrane a obnove kultúrnych pamiatok (nízke právne vedomie).

Zmeny, ktoré majú dopad na autenticitu a integritu (podľa pripomienok KPÚ, pracovisko Ružomberok):

5.6 Problémová analýza

Na základe výsledkov SWOT analýzy a výsledkov z prieskumu poločne s pracovnou skupinou definovali tieto najväčšie problémy v obci:

1. Nejednotnosť v rozvojových a koncepcných materiáloch na oblasť rozvoja turizmu v lokalite, chýbajúca územno-plánovacia dokumentácia zohľadňujúca súčasné potreby obyvateľov a turistov (parkovanie, ďalšie WC, občerstvenie, posedenie, informačné stredisko)
2. Rozpor a nejednotný meter uplatňovania usmernení pri obnove pamiatok (nové realizované stavby na Vlkolínci a v jeho ochrannom pásme)
3. Pri obnove pamiatkového fondu a jeho prostredia nedostatočné rešpektovanie rozhodnutí a stanovísk pamiatkového orgánu záväzných pre legislatívne konanie stavebného úradu (absentuje štátny stavebný dohľad, dlhodobá nečinnosť stavebného úradu, legalizácia stavieb v rozpore s projektovou dokumentáciou overenou v stavebnom konaní). Stavebný úrad v tejto súvislosti navrhuje posilnenie posluprace s KP, rovnako ako aj intenzívnejšie spoločne kontroly.
4. Zlý stav niektorých stavebných pamiatok a osobitne hospodárskych budov a senníkov, ktoré neplnia svoju pôvodnú funkciu
5. Negatívne zmeny krajinného rázu a krajinného obrazu, zaniká jej historická štruktúra
6. Chýbajúce dobre ohodnotené a zaujímavé pracovné príležitosti v obci aj v okolí, najmä pre vzdelanejšiu časť mládeže
7. Chýbajúce služby pre turistov (prístup, verejná doprava, parkovanie, občerstvenie, WC, Informačné stredisko, možnosť posedenia, ľudové remeslá a živé tradície, sprievodcovia, prezentácie) či priamo na Vlkolínci alebo v zázemí. Uvedené služby sú málo rozvinuté alebo chýbajú
8. Chýbajúce služby pre obyvateľov (obchod, zdravotné, poštové, internet, tel. signal)
9. Miestni ľudia nevedia zhodnotiť potenciál lokality, zlá kvalita spoločenského života v obci
10. Chýbajúce aktivity pre sebarealizáciu mládeže
11. Chýbajúce zabezpečená a fungujúca požiarna ochrana (požiarna technika, požiarna nádrže, vybavenie domov has. prístrojmi) a bezpečnosť v dedine.
12. Nedostatočná finančná podpora vlastníkov pamiatkového fondu, ktorý je súčasťou lokality kultúrneho svetového dedičstva UNESCO

6. STRATÉGIA ROZVOJA A AKTIVITY

6.1 Globálny cieľ - Strategická vízia v kľúčových rozvojných oblastiach

Na základe vyššie uvedenej analytickej časti a vzhľadom k predmetu zápisu lokality do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, sa identifikovali kľúčové oblasti, v rámci ktorých sme pomenovali tzv. žiaducu kľúčovú kvalitu, ktorú by bolo vhodné dosiahnuť.

Stavebné pamiatky

- zachované pamiatky ľudovej architektúry
- zachovaná autenticita a integrita kultúrnych hodnôt v území
- vzájomná harmónia medzi zachovaním kvalít dedičstva minulosti s novým rozvojom v danej lokalite

Prírodné kvality

- zachovaná historická krajinná štruktúra
- obnovenie väzby medzi krajinným prostredím a socio-ekonomickými aktivitami;

Strategický cieľ 1:**Zabezpečenie zhody medzi všetkými zainteresovanými stránkami na ďalší rozvoj lokality, ktorým je citlivý trvalo udržateľný turizmus s cieľom ochrany pamiatky****AKTIVITY:**

- Zabezpečiť aktualizáciu UP zóny Vlkolíneec zohľadňujúcu súčasné potreby obyvateľov a turistov (parkovanie, ďalšie WC, občerstvenie, posedenie, informačné stredisko) a v súlade so Zásadami pamiatkovej starostlivosti (1990)¹⁹

Pre: MÚ Ružomberok (obstarávateľ)

- Zmeny a doplnky ÚP Ružomberok navrhnuť v súlade so Zásadami pamiatkovej starostlivosti (1990)²⁰

Pre: MÚ Ružomberok (obstarávateľ)

- V súlade s par. 7 stavebného zákona č.50/1978 pri územnoplánovacej činnosti mesta Ružomberok povinne využívať všetky dokumenty tu citované, osobitne stratégie trvalo udržateľného rozvoja, územné priemety ochrany prírody a krajiny, programy starostlivosti o prírodu a krajinu, programy ochrany kultúrneho a historického dedičstva a programy regionálneho rozvoja a tak predchádzať nejednotnosti v rozvojových a koncepčných materiáloch

Pre: MÚ Ružomberok (obstarávateľ)

- Zlepšiť komunikáciu a korektnú spoluprácu medzi všetkými subjektmi, participujúcimi na tvorbe a udržiavaní hodnôt Vlkolíneca vytvorením „Rady pre Vlkolíneec“ (zástupcovia MÚ Ružomberok, OZ Vlkolíneec, Stavebný úrad, KPÚ, Správa NP Veľká Fatra, Liptovské múzeum a pod..)

Pre: MÚ Ružomberok

Strategický cieľ 2:**Zlepšenie technického stavu stavebných pamiatok a osobitne hospodárskych budov a senníkov****AKTIVITY:**

- Zadefinovať nové využitie hosp. budov v súlade so Zásadami pamiatkovej starostlivosti (1990)²¹ (v UP zóny)

Pre: MÚ Ružomberok, KPÚ

- Vytvoriť systém finančnej podpory, cielenej na zlepšenie technického stavu stavebných pamiatok a osobitne hospodárskych budov a senníkov

Pre: MÚ Ružomberok, Rada pre Vlkolíneec, MK SR v rámci „Obnovme si svoj dom“

- Zvýšiť záujem obyvateľstva o vzhľad obce prostredníctvom exkurzie do vybraných obcí v zahraničí (napr. Hološovice)

Pre: OZ Vlkolíneec, Rada pre Vlkolíneec

Strategický cieľ 3:

Zachovanie krajinného obrazu a historickej krajinej štruktúry

AKTIVITY:

- Vytvoriť systém finančnej podpory, cielenej na zachovanie krajinej štruktúry
Pre: MÚ Ružomberok, Rada pre Vlkolíneec, MŽP (Envirofond) / MK SR v rámci „Obnovme si svoj dom“ a pod.

- Zlepšiť vzťah obyvateľstva k verejným a súkromným pozemkom prostredníctvom spoločných akcií

Pre: OZ Vlkolíneec

- Realizovať návrhy ohľadom zelene na verejných priestoroch obsiahnuté v dokumentoch: Dokument starostlivosti o dreviny, Ochranné pásmo pamiatky Vlkolíneec, Zásady pamiatkovej starostlivosti (1990)²²

Pre: MÚ Ružomberok (napr. možnosť použitia finančných prostriedkov za výrubu v rámci náhradnej výsadby a starostlivosti o dreviny), OZ Vlkolíneec

- Vyriešená otázka oživenia Vlkolíneca so živými hospodárskymi zvieratami
- Obnoviť pasienkárstvo a udržiavať pasienky

Pre: MÚ Ružomberok, OZ Vlkolíneec, Liptovské múzeum, Rada pre Vlkolíneec

- informačné stredisko na Vlkolíneci, kde by sa riešili - vysvetľovali turistom podmienky ochrany, opodstatnenosť a dôležitosť jednoduchého obhospodarovania krajiny pre všetky zložky prírodného prostredia a samozrejme pre krajinotvorbu

¹⁹ LIPTAYOVÁ, Z.: PRLA Vlkolíneec – zásady pamiatkovej starostlivosti - aktualizácia. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990. Archív PÚ SR – T 2235/1-3

²⁰ LIPTAYOVÁ, Z.: PRLA Vlkolíneec – zásady pamiatkovej starostlivosti - aktualizácia. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990. Archív PÚ SR – T 2235/1-3

²¹ LIPTAYOVÁ, Z.: PRLA Vlkolíneec – zásady pamiatkovej starostlivosti - aktualizácia. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990. Archív PÚ SR – T 2235/1-3

²² LIPTAYOVÁ, Z.: PRLA Vlkolíneec – zásady pamiatkovej starostlivosti - aktualizácia. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990. Archív PÚ SR – T 2235/1-3

Strategický cieľ 4:

Podporiť rozvoj udržateľného turizmu a zlepšenie kvality služieb

ŠPECIFICKÉ CIELE/AKTIVITY:

- 4.1. Vybudovať nové parkovisko v Trlenskej doline, upraviť a rozšíriť parkovisko pod Vlkolíncom, usmerniť - riadiť dopravu
- 4.2. Verejná doprava minibusmi, alebo inými spôsobmi dopravy pre turistov – osobitne v letných mesiacoch
- 4.3. Vytvoriť skupinu kvalifikovaných turistických sprievodcov
- 4.4. Pripraviť a vydať letáky a turistického sprievodcu obcou a okolím
- 4.5. Vybudovať a sprevádzkovať Informačné centrum (napr. aj mimo lokality samotnej pamiatky)
- 4.6. Otvoriť občerstvenie pre turistov s miestnymi špecialitami
- 4.7. Dobudovanie náučného chodníka
- 4.8. Vytvorenie komplexných programových ponúk pre rôzne cieľové skupiny

Aktivity k Špecifickému cieľu 4. 3.

- 4.3.1. Vytypovanie adeptov na funkciu turistických sprievodcov
- 4.3.2. Zabezpečenie výškolenia turistických sprievodcov
- 4.3.3. Vytvorenie a spropagovanie tematických programov ponúkaných sprievodcami

Aktivity k Špecifickému cieľu 4. 4.

- 4.4.1. Vytvorenie autorského kolektívu
- 4.4.2. Zmapovanie (prieskum) jednotlivých potenciálov okolia obce
- 4.4.3. Zhromaždenie písomných podkladov pre publikáciu (z oblasti: príroda, krajina, kultúra, história, folklór)
- 4.4.4. Zabezpečenie fotodokumentácie
- 4.4.5. Spracovanie textov a fotografií, grafická úprava a tlač
- 4.4.6. Propagácia a distribúcia (zabezpečenie predaja) sprievodcu

Aktivity k Špecifickému cieľu 4. 5.

- 4.5.1. Informačné centrum – územno-plánovacia dokumentácia v súlade s UP zóny
- 4.5.2. Informačné centrum – získanie finančných prostriedkov na stavbu
- 4.5.3. Informačné centrum – realizácia
- 4.5.4. Vytvorenie „Kalendára akcií“ pre Informačné centrum
- 4.5.5. Materiálne, organizačné a propagačné zabezpečenie programov
- 4.5.6. Prístupnosť internetu v Informačnom centre osobitne pre miestnych obyvateľov
- 4.5.7. Oživenie a využívanie tkáčskeho stavu v objekte, prípadne iné

Aktivity k Špecifickému cieľu 4.6.

Otvoriť občerstvenie pre turistov s miestnymi špecialitami (fungujúca solídna reštaurácia so zodpovedajúcou kapacitou a použiteľným, ako aj udržiavaným WC)

Aktivity k Špecifickému cieľu 4. 7.

- 4.7.1. Dobudovanie náučného chodníka – Močidlá, Trlenská dolina
- 4.7.2. Príprava a vytvorenie informačných tabúl
- 4.7.3. Úprava a vyznačenie trasy náučného chodníka, osadenie tabúl
- 4.7.4. Výstavba odpočívadla na trase

Aktivity k špecifickému cieľu 4. 8.

- 4.8.1. Príprava programu zameraného na predvádzanie a výučbu tradičných remesiel
- 4.8.2. Príprava programu zameraného na miestne špeciality
- 4.8.4. Príprava programu zameraného na pozorovanie zvierat v prírode

Strategický cieľ 5:

Vytvoriť nové pracovné príležitosti v obci

ŠPECIFICKÉ CIELE/AKTIVITY:

- Služby v turistickom ruchu (pozitívna diskriminácia vo forme prednostného zamestnávania domácich obyvateľov - turistickí sprievodcovia, predaj suvenírov, služby v novom Informačnom stredisku a i.)
- Spropagovať a naštartovať poľnohospodársku produkciu produkciu bio zeleniny a ovocia. Vytvorenie siete miestnych „biopestovateľov“ a dodávateľov: med, zelenina, kozie mlieko
- Vytvorenie podmienok pre spracovanie (zhodnotenie) dreva vybudovaním stolársko – remeselníckej dielne (napr. šindle)

Strategický cieľ 6:

Zvýšiť kvalitu spoločenského života v obci zlepšiť služby v obci

ŠPECIFICKÉ CIELE/AKTIVITY:

- Poskytnúť Internet pre obyvateľov v Informačnom stredisku
- Ďalej rozvíjať spoločenské a kultúrne akcie v obci
- Rozšíriť počet športových akcií v obci
- Zlepšiť kvalitu poskytovaných služieb (obchod, zdravotné, tel. signál, t-mobile)

Strategický cieľ 7:

Zlepšenie bezpečnosti a protipožiarnej ochrany

ŠPECIFICKÉ CIELE/AKTIVITY:

- Zabezpečenie fungujúcej požiarnej ochrany (požiarna technika, požiarne nádrže, vybavenie domov has. prístrojmi,...)
- Zlepšená bezpečnosť vo Vlkolínci (strážené parkoviská, policajné hliadky trvalo priamo v dedine, kamerový systém,...)
- Vytvorené podmienky pre rešpektovanie súkromia obyvateľov.

7. NÁVRH MOŽNÉHO FINANCOVANIA ROZVOJA

Z hľadiska súčasných možností finančného zabezpečenia rozvoja Vlkolínca sú každoročne zahrnuté do rozpočtu mesta náklady spojené s kultúrnymi podujatiami (napr. Nedela na Vlkolínci a i.), náklady spojené s údržbou náučného chodníka a studničiek, náklady na autobus a čistenie cesty a iné. V roku 2009 sú do rozpočtu mesta zahrnuté náklady spojené s výstavbou Informačného strediska. Očakávajú sa príjmy z MK SR - grantový program Obnovme si svoj dom osobitne na opravu nehnuteľných pamiatok. Ukazuje sa ako nevyhnutné zabezpečiť financovanie cieľné na zachovanie krajinného obrazu a historickej krajinej štruktúry prostredníctvom cieľenej každoročnej podpory, či už

MK SR, alebo MŽP SR (Envirofond), nakoľko grantový program MK SR Obnovme si svoj dom umožňuje len podporu národných kultúrnych pamiatok, prípadne publikácií a workshopov.

Ostatné zdroje je možné rozdeliť na „nadmárodné“ ako napr. programy cezhraničnej spolupráce (INTERREG A,C, Program Central Europe, Program South-East Europe), alebo programy EK (napr. LIFE+). Uvedené schémy si však vyžadujú dávku skúseností s európskymi projektami a časový priestor, potrebný nielen na prípravu projektu, ale aj na jeho implementáciu.

Ostatné finančné zdroje riadené na Slovensku – VÚC, Nórsky a Švajčiarsky mechanizmus, štrukturálne fondy.

8. KONTROLNÝ MECHANIZMUS IMPLEMENTÁCIE - MONITORING MP VĽKOLÍNEC

Kontrolný mechanizmus implementácie by mal byť realizovaný prostredníctvom „Rady pre Vlkolíneec“ - záujmové združenie subjektov aktívnych v mieste svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (zástupcovia MÚ Ružomberok, OZ Vlkolíneec, Stavebný úrad, KPÚ, Správa NP Veľká Fatra, Liptovské múzeum, PD Ludrová, Mestské lesy)

Predmet činnosti

- usporiadanie pravidelných pracovných stretnutí s cieľom hodnotenia, kontroly plnenia MP Vlkolíneec v pravidelných časových intervaloch
- vzájomná informovanosť členov s cieľom spoločného postupu pri rozvoji lokality, koordinácia individuálnych aktivít a inicializácia spoločných projektov
- spoločenské zastupovanie záujmov členov
- formulovanie stratégií a monitoring

Financovanie

- bežná agenda v réžii členov
- programové aktivity formou spoločných projektov
- v réžii mestského úradu Ružomberok

Zároveň sa ukazuje ako dôležité vytvorenie orgánu spoločného pre všetky lokality UNESCO na Slovensku, zloženého zo zástupcov jednotlivých lokalít, vytvorenie ktorého sa plánuje v roku 2009.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A INTERNETOVÝCH STRÁNOK

- Giora Solar. Site management plans: What are they all about? "World Heritage", 31, 2003 pp22-23
- A User's Guide to the World Heritage Criteria for Inscription, 2007
- Management Plans for World Heritage Sites, A practical guide, Birgitta Ringbeck, German Commission for UNESCO, 2008
- Huba, M. at al. 1988: Historické štruktúry ktajiny, Ochrana prírody, SZOPK, Bratislava, p.62
- M. Dobrovodská: Historical Landscape Structures - Liptovská Teplička. Život. Prostr., Vol. 34, No. 5, 2000.
- Dobrovodská M., 1997: Historical Agricultural Utilization of Landscape in the Cadastre of Liptovská Teplička, Sustainable Cultural Landscape in the Danube-Carpathian Region. In: Proceedings of the II. International Conference on Culture and Environment, Sustainable Cultural Landscape in the Danube -Carpathian Region. Nadácia UNESCO Banská Štiavnica, p. 1 - 4.
- Miklós, L. a kol., 1996: The Natural Conditions and Culture of Landscape Utilization. UNESCO Chair for Ecological Awareness and Sustainable Development, Faculty of Ecology and Environment TU Zvolen, Banská Štiavnica, 102 pp.
- Štefunková, D., Dobrovodská, M., 1998: Kultúrno-historické zdroje Slovenska a ich význam pre trvalo udržateľný rozvoj. In: Izakovičová, Z., Kozová, M., Pauditšová, E.(eds.): Implementácia trvalo udržateľného rozvoja. ÚKE SAV pre SNK SCOPE, Bratislava, p. 104 - 111.
- LIPTAYOVÁ, Z.: Vlkolínec – Rezervácia ľudovej architektúry: Návrh ochranného pásma zapísaného v zozname Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Pamiatkový ústav Bratislava, január 1995. Archív PÚ SR – T 3814
- SLOVÁKOVÁ, M. a kol.: Urbanistická štúdia PRA Vlkolínec. Slovenský útvar rozvoja a architektúry Bratislava, pobočka Banská Bystrica. Archív PÚ SR – T 5492
- SLOVÁKOVÁ, M. a kol.: Zámer pamiatkovej úpravy: Súbor ľudovej architektúry vo Vlkolinci. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava, stredisko Banská Bystrica, 1975. Archív PÚ SR – T 3935
- LIPTAYOVÁ, Z.: PRA Vlkolínec – zásady pamiatkovej starostlivosti - aktualizácia. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990. Archív
- PÚ SR – T 2235/1-3
- SLOVÁKOVÁ, M. a kol.: Nomination for World heritage list. Vlkolínec – reservation of folk architecture. Czech and Slovak federative republic, 1992. Archív
- The Costs and Benefits of World Heritage Site Status in the UK, Executive Summary, PricewaterhouseCoopers LLP
- Atlas krajiny Slovenskej republiky. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR
- Návrh na vyhlásenie ochranného pásma pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry, Pamiatkový ústav Slovenskej republiky, 2007
- SYRACUSE and the rocky Necropolis of Pantalica, Management Plan, Rev. January 2005 Proposal for inclusion in the WORLD HERITAGE LIST UNESCO
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 49/2002 z 19. decembra 2001 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 543/2003 z 25. júna 2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Internetové stránky:

www.ruzomberok.eu

http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/Conventions/Landscape/default_en.asp#TopOfPage

<http://whc.unesco.org/en/list>

www.pamiatky.sk

<http://www.icomos.org/>

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

MP Vlkolínec – Manažmentový Plán Vlkolínec

ICOMOS - International non-governmental organization of professionals, dedicated to the conservation of the world's historic monuments and sites.

ČOV – čistička odpadových vôd

ČSFR – Československá federatívna republika

KPÚ – Krajský pamiatkový úrad

MK SR – Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

MP – Manažmentový plán

MÚ – Mestský úrad

MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

NP – Národný park

OZ Vlkolínec – Občianske združenie Vlkolínec

PD Ludrová – Poľnohospodárske družstvo Ludrová

PHaSR – Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja

PP – Prírodná pamiatka

PRLA – Pamiatková rezervácia Ľudovej architektúry

PÚ – Pamiatkový úrad

PZ SR – Policajný zbor Slovenskej republiky

SR – Slovenská republika

ŠOP SR – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky

UNESCO

ÚP – Územný plán

ÚPN – Ústav pamäti národa

ÚPN-Z

VÚC – Vyšší územný celok

PRÍLOHY

- 1. World heritage list Vlkolinec No 522 rev**
- 2. Zoznam dokumentov
(spracované podľa PHDr. Zuzana Liptayovej)**
- 3. Kompletné výsledky dotazníkového prieskumu
(spracované prof. M.Hubom)**
- 4. Určenie podmienok činnosti na území
ochranného pásma**

WORLD HERITAGE LIST Vlkolínec No 522rev

Identification

Nomination Vlkolínec Reservation of Folk Architecture
Location Central Slovakia
State Party Slovak Republic
Date 26 September 1991

Justification by State Party

Vlkolínec is a remarkably intact unitary settlement of a characteristic central European type with log-built architecture, which is often found in mountainous areas. The layout of the town has remained virtually unchanged and the architectural style has been fully retained. It is the best preserved and most comprehensive unit of its kind in the whole region (criterion iv).

There are 45 unaltered buildings in the ensemble, retaining many early constructional features (criterion v).

History and Description

History

There was an Early Slav settlement on the site from the Burgwall (walled settlement) period (10th to 12th centuries AD). The first documentary record dates from 1376, and in a document of 1469 reference is made to five named streets. In 1675 there were only four homesteads and five residences of servants of the nearby Likava manor, of which Vlkolínec always seems to have been a fief. A decree of 1630 suggests that the name derives from the important charge laid upon the villagers to maintain the wolf-pits (vilk = wolf) in good order. The present settlement consists almost entirely of buildings from the 19th century.

Description

The characteristic houses of Vlkolínec are situated on the street frontages of narrow holdings, with stables, smaller outbuildings, and barns ranged behind them. The main street, which is on a comparatively steep slope, forks in the centre of the village. Parts of the northern end of the village were destroyed by fire in World War II and have not been rebuilt. A canalized stream flows through the village.

The houses are of the traditional central Slovak timber-built (Blockbau) type. This consists of log walls on stone footings, the walls being coated with clay and whitewashed or

painted blue. Over 50% of them have three rooms; some are smaller and others double. The roofs are pitched and semi-hipped, and were originally covered with wooden shingles. They are entered from elongated yards shared with several other houses.

There are 47 traditional farmhouses of this type and a shop and schoolhouse from the end of the 19th century. The Church of the Blessed Virgin Mary dates from 1875, but the belfry was built in 1770.

One especially interesting feature of the settlement is the fact that the parcels of land that surround it retain the elongated strip shape characteristic of medieval land allotment over most of feudal Europe. Outside these lie the areas of common land and forest which are also essential elements of the feudal landscape (although these have been substantially altered in later centuries through forestry and pasturage).

Management and Protection

Legal status

Of the total of 50 properties in the village, 44 are owned by private individuals, five are in public ownership (Ružomberok Municipality), and the church belongs to the Roman Catholic Church.

Vlkolíneč was declared a Reservation of Folk Architecture by Decree of the Slovak Government in 1977. In addition, 37 houses, ten outbuildings, one stable, twelve barns, two cowsheds, two granaries, the belfry, and one fence and gate are on the Central List of Protected Cultural Monuments.

Being situated within the Veľká Fatra Mountains Protected Landscape Area, Vlkolíneč obviously benefits from the legislation relating to landscape protection. Any proposed building activities are subjected to scrutiny, whilst no construction is permitted within the Reservation.

Overall responsibility for the village and for the surrounding area is vested in the Ministry of Culture and the Ministry of Ecology of the Slovak Republic respectively.

Management

Principles of Care for Historic Monuments in the Vlkolíneč Folk Architecture Reserve were prepared in 1981 by the Slovak Institute for the Care of Historic Monuments (SUPS), Bratislava, and updated in 1990. Restoration methods applicable in the Reservation and its protective zone are defined; no work may be carried out without approval and must comply with the concept of restoration set out in the Principles. Change of use of buildings is only permitted if there are no material changes and must be approved by the Ružomberok District Environmental Office.

Conservation and Authenticity

Conservation history

So far as the houses are concerned, they are in good condition, having been maintained by their permanent inhabitants or, in some cases, by city dwellers occupying them as "second homes" (a use that is likely to become more important as the original owners die out). However, the roofs of many of the houses are in poor condition, and the restoration and renovation plan provides for their progressive renewal with new wooden shingles. A number of the outbuildings are also in a poor state of repair.

Owners are responsible for the upkeep of their own houses, and are subject to penal sanctions if they fail to maintain them adequately. State subsidies are, however, available for larger operations.

Authenticity

There is no doubt that the traditional buildings are authentic in overall external appearance. Traditional materials and techniques have been used for the inevitable maintenance work carried out by the inhabitants of the village since the houses were built in the 19th century. Current regulations are ensuring that this tradition is maintained, and that minimum alterations consistent with a relatively low level of comfort by modern standards will be permitted in the future.

Evaluation

Qualities

This is the best preserved and most comprehensive set of traditional vernacular buildings in the Slovak Republic. It has preserved its ancient appearance (now in its 19th century guise, but essentially the same as it has been for a much longer period) with remarkable fidelity. The policies currently being operated and further developed by the competent authorities will assure that this will continue.

Comparative analysis

At its 16th Meeting in Paris in 1992 the Bureau of the World Heritage Committee requested ICOMOS to carry out a comparative study among similar properties in central Europe. This study is under way and the results will be presented to the Meeting of the World Heritage Committee in December 1993.

Additional comments

The plan under preparation for Vlkolinec is realistic in recognizing that the economic basis for an agricultural settlement of this kind no longer exists and that the future well-being of the houses most probably rests with their re-use as "second homes" for town dwellers or for other functions. Whilst it is

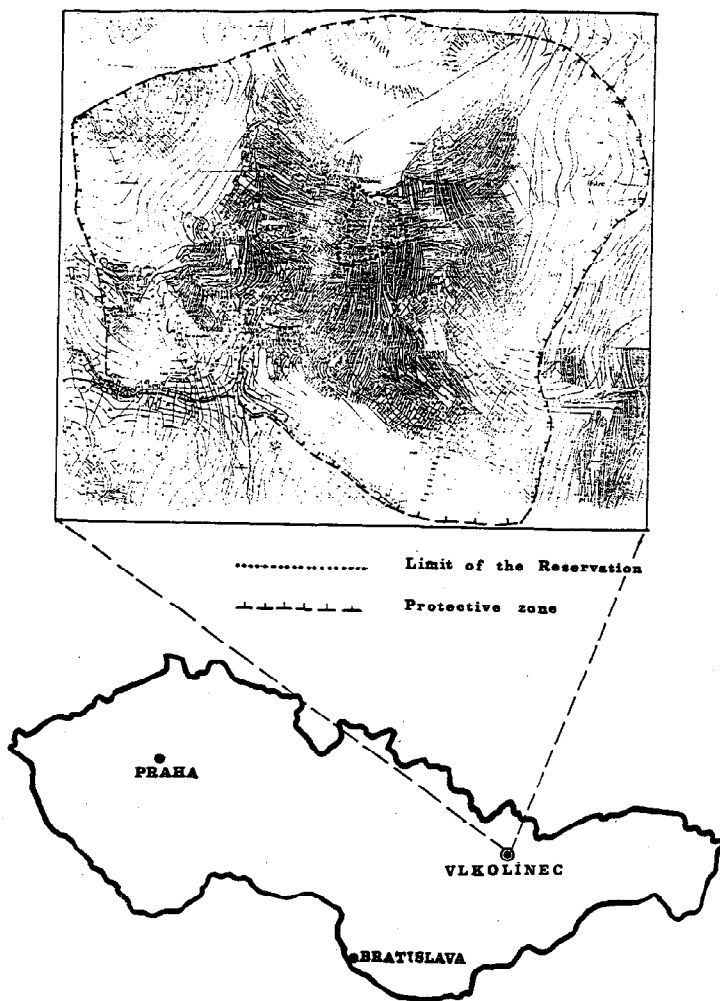
recognized by ICOMOS that this is unavoidable, it is to be hoped that it will not entirely lose its community character and become nothing more than a tourist attraction.

Recommendation

That the consideration of this nomination be further deferred, to enable the comparative study to be completed.

ICOMOS, October 1993

**PROTECTION PLAN OF THE RESERVATION
OF FOLK ARCHITECTURE**

Vlkolinec : carte indiquant le périmètre du site
et la zone tampon /
map showing the perimeter of the site
and the buffer zone

Vlkolinec : vue aérienne / aerial view

LISTE DU PATRIMOINE MONDIAL Vlkolíneč No 522rev

Identification

<u>Bien proposé</u>	Réserve d'architecture vernaculaire de Vlkolíneč
<u>Lieu</u>	Slovaquie centrale
<u>Etat partie</u>	République slovaque
<u>Date</u>	26 septembre 1991

Justification émanant de l'Etat partie

Vlkolíneč est un groupement d'habitations intact représentatif du style architectural de maisons en bois du centre de l'Europe que l'on rencontre fréquemment dans les zones de montagne. La disposition de la ville est restée quasiment inchangée et le style architectural a été parfaitement respecté. Il s'agit de l'ensemble de ce type le plus complet de toute la région (critère iv).

Il existe 45 bâtiments originaux ayant gardé les particularités des constructions anciennes (critère v).

Histoire et description

Histoire

Les Slaves se sont installés sur le site dès la période Burgwall (habitations entourées de murs) entre le 10ème et le 12ème siècle. Les premières archives datent de 1376 ; un écrit de 1469 fait référence à des rues ayant un nom. En 1675, il existait quatre propriétés et cinq maisons pour les serviteurs du domaine voisin de Likava dont Vlkolíneč semble avoir toujours été un fief. Un décret de 1630 laisse à croire que le nom de Vlkolíneč vient d'une importante charge attribuée aux villageois et qui consistait à maintenir les pièges à loups en bon état (vlk = loup). Le village actuel ne comporte quasiment que des bâtiments du 19ème siècle.

Description

Les maisons typiques de Vlkolíneč sont situées en bordure de rue sur de petites parcelles avec des étables, des petites dépendances et des granges sur l'arrière. La grand'rue, située sur un endroit en relativement forte pente, fait une fourche au centre du village. Une partie de l'extrémité nord du village a été détruite par le feu au cours de la seconde guerre mondiale et n'a pas été reconstruite depuis. Un petit cours d'eau canalisé traverse le village.

Les maisons sont en bois de type slovaque-central traditionnel (**Blockbau**). Leurs murs sont des rondsins reposant sur un soubassement de pierres, ils sont recouverts d'argile et blanchis à la chaux ou peints en bleu. Plus de 50% des maisons ont trois pièces ; certaines sont plus petites, d'autres sont doubles. Les toits sont très pentus et à demi-croupe ; à l'origine ils étaient couverts de bardeaux. On y accède en traversant de longues cours communes à plusieurs maisons.

Vlkolíneč compte 47 fermes de ce type ainsi qu'un magasin et une école datant de la fin du 19ème siècle. L'église de la Vierge Marie date de 1875 alors que le beffroi a été construit en 1770.

Ce village est intéressant dans la mesure où les parcelles de terre qui l'entourent ont gardé la forme allongée caractéristique du découpage des terres de la période médiévale qui a été adoptée par la presque totalité de l'Europe féodale. À l'extérieur du périmètre de ces parcelles, s'étendent les zones de prés et des forêts communales qui appartiennent aussi au paysage féodal (bien que des modifications soient intervenues ces derniers siècles dans le secteur des pâtures et des exploitations forestières).

Gestion et protection

Statut juridique

Des 50 propriétés du village, 44 appartiennent à des particuliers et 5 à la municipalité. L'église appartient à l'Eglise romaine catholique.

Par décret du Gouvernement Slovaque en 1977, Vlkolíneč a été qualifiée de Réserve d'architecture vernaculaire. De plus, 37 maisons, 10 dépendances, 1 écurie, 12 granges, 2 étables, 2 greniers, le beffroi, une clôture et un portail figurent sur la Liste centrale des monuments protégés.

Située dans la zone protégée des montagnes de Velká Fatra, Vlkolíneč profite, bien sûr, de la législation sur la protection des paysages. Toute activité ayant trait au bâtiment est soumise à enquête et aucune construction n'est autorisée dans les limites de la réserve.

Les responsabilités relatives au village et à la région avoisinante appartiennent respectivement au Ministère de la culture et au Ministère de l'Écologie de la République slovaque.

Gestion

Les Principes de sauvegarde des monuments historiques de la réserve d'architecture vernaculaire de Vlkolíneč ont été élaborés en 1981 par l'Institut slovaque pour l'entretien des monuments historiques (SUPS) de Bratislava, et remis à jour en 1990. Les méthodes de restauration applicables à la Réserve et sa zone de protection ont été définies. Des travaux ne peuvent être entrepris sans autorisation préalable et ils doivent être conformes au concept de restauration défini dans les Principes.

Le changement d'affectation des bâtiments n'est permis que si elle ne modifie en rien l'aspect physique et que s'il y a accord du bureau de l'environnement du District de Ruzomberok.

Conservation et authenticité

Historique de la conservation

Pour ce qui est des maisons, elles sont en bon état dans la mesure où elles ont toujours été entretenues par leurs habitants ou par des citadins qui en avaient fait leur résidence secondaire (usage qui devrait se multiplier avec le décès des habitants autochtones). Cependant les toitures de beaucoup de maisons sont en piteux état ; les programmes de restauration et de rénovation ont pris en compte leur remise en état progressive avec le remplacement des bardeaux en bois. Un bon nombre de dépendances sont également assez délabrées.

Les propriétaires sont responsables de l'entretien de leur maison et sont passibles de sanctions pénales s'ils ne s'y plient pas. Des aides de l'Etat sont parfois versées pour des opérations de plus grande envergure.

Authenticité

Il ne fait aucun doute que les bâtiments traditionnels sont authentiques pour ce qui est de leur aspect extérieur. Les matériaux et les techniques traditionnels ont été utilisés dans le village depuis sa construction au 19ème siècle. La législation en vigueur assure le maintien des traditions et contrôle que les modifications minimales qui seront autorisées seront le résultat de l'adoption des plus simples éléments du confort moderne.

Evaluation

Caractéristiques

Vlkolinec constitue l'ensemble de bâtiments vernaculaires traditionnels le plus complet et le mieux préservé de la République slovaque. Il a su garder son apparence du 19ème siècle (qui pour une bonne part remontait à une époque bien plus lointaine) avec beaucoup de fidélité. Les politiques actuellement en vigueur et à venir assureront la permanence de cette situation.

Analyse comparative

Lors de sa 16ème réunion tenue à Paris en 1992, le Bureau du Comité du Patrimoine mondial a demandé à l'ICOMOS d'entreprendre une analyse comparative des sites similaires en Europe centrale. Cette étude est en cours et les résultats seront présentés à la réunion du Comité du Patrimoine mondial en décembre 1993.

Observations supplémentaires

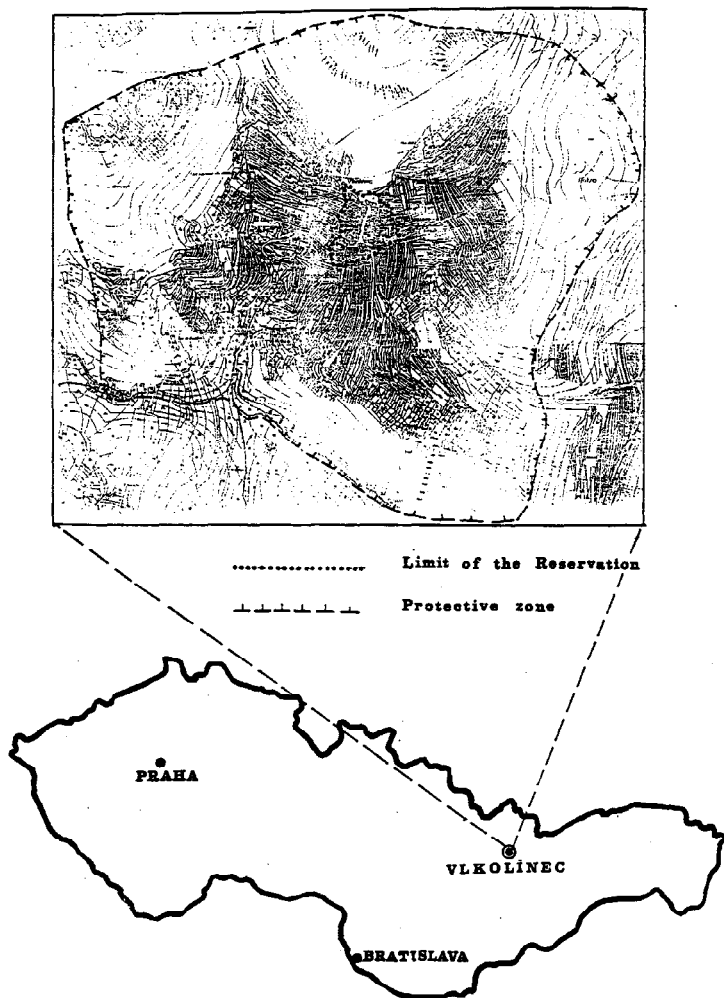
Le programme actuellement en cours d'élaboration pour Vlkolinec est réaliste dans la mesure où il reconnaît que la base économique d'un groupement d'habitations agricoles de ce type n'existe plus et que le futur bien-être des maisons exigera qu'elle soient transformées en résidences secondaires de citadins ou qu'elles recevront d'autres destinations. Bien que cette mutation soit analysée comme inévitable par l'ICOMOS, nous espérons que le village ne perdra pas totalement son caractère communautaire et qu'il ne deviendra pas exclusivement une attraction touristique.

Recommandation

Que cette proposition d'inscription soit de nouveau différée pour permettre d'achever l'étude comparative.

ICOMOS, octobre 1993

**PROTECTION PLAN OF THE RESERVATION
OF FOLK ARCHITECTURE**

Vlkolínec : carte indiquant le périmètre du site
et la zone tampon /
map showing the perimeter of the site
and the buffer zone

Vlkolinec : vue aérienne / aerial view

Zoznam právnych noriem a dokumentov na zabezpečenie ochrany Vlkolínca od vyhlásenia pamiatkovej rezervácie do roku 2009

Na základe vyhlásenia Vlkolínca za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry sa odvíja legislatívne zabezpečenie ochrany Vlkolínca z nasledovných právnych noriem:

- Uznesenie Rady ONV Liptovský Mikuláš č.113/74 z 19.7.1974, ktorým bolo vyhlásených 74 kultúrnych pamiatok vo Vlkolínci
- Uznesenie Vlády SSR č.21 zo dňa 26.1.1977, ktorým bol Vlkolínec vyhlásený za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry
- Zákon SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti, ktorý riešil štátnu pamiatkovú starostlivosť o kultúrne pamiatky, štruktúru a postavenie orgánov a organizácií štátnej pamiatkovej starostlivosti; jeho platnosť ukončená 1.apríla 2002;
- Vyhláška Ministerstva kultúry SR č.21/1988, ktorou sa upravovali a vykonávali niektoré ustanovenia zákona č.27/87, týkali sa najmä evidencie, ochrany, užívania a obnovy kultúrnych pamiatok;
- Zákon NR SR č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon, platnosť od 01.04.2002). Tento zákon upravuje podmienky ochrany kultúrnych pamiatok, pamiatkových území v súlade s vedeckými poznatkami a na základe medzinárodných zmlúv v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva. Upravuje organizáciu a pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ako aj práva a povinnosti vlastníkov a iných právnických a fyzických osôb a ukladanie pokút za protiprávne konanie na úseku ochrany pamiatkového fondu, ktorý je významnou súčasťou kultúrneho dedičstva a ktorého zachovanie je verejným záujmom;
- Zákon č.50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý všeobecne stanovuje pravidlá územného plánovania, územného konania. V časti stavebný poriadok sú legislatívne upravené okrem iného podmienky výstavby, údržby a sankcie za porušenie stavebného poriadku;
- Zákon č.479/2005, ktorým sa mení a dopĺňa stavebný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Uznesenie Predsedníctva vlády SSR z 18.1.1985 č.2 k správe o zabezpečení starostlivosti o rezervácie ľudovej architektúry
- Zákon SNR č.472/1990 Zb. o organizácii miestnej štátnej správy
- Zákon č.595/1990 Zb. o štátnej správe pre životné prostredie
- Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení
- ochranné pásmo rezervácie vytvára Národný park (predtým Chránená krajinná oblasť)
- Zákon SNR č.1/1955 Zb. o štátnej ochrane prírody
- Zákon NR SR č.287/94 Z.z. o ochrane prírody a krajiny
- Zákon Národnej rady SR č.543/2002 Zb. z 25.júna 2002 o ochrane prírody a krajiny
- Územný priemet Chránenej krajiny Veľká Fatra, Ústredie štátnej ochrany prírody Banská Bystrica, 1977

- Urbanisticko architektonická štúdia využitia PRLA, URBION, 1983
- Územnoplánovacia dokumentácia zóny (ÚPN-Z) PRLA Vlkolíneec, URBION 1984

Keďže nebolo možné využívať PRLA Vlkolíneec pre viazaný cestovný ruch v zmysle uznesenia Predsedníctva vlády SSR č.2/1985, ktoré rozhodlo o možnosti využívania pamiatkovo chránených lokalít ľudovej architektúry pre rôzne formy rekreácie (najmä individuálnej), bolo potrebné vypracovať nový ÚPN-Z.

Na základe legislatívnych podkladov boli pamiatkovým orgánom (názvy pamiatkového ústavu sa do roku 2002 niekoľkokrát zmenili, od roku 2002 oficiálne Pamiatkový úrad SR a krajské pamiatkové úrady) spracované základné dokumenty pre PRLA Vlkolíneec:

- Zásady pamiatkovej starostlivosti pre PRLA Vlkolíneec, ŠÚPS Bratislava, 1981
- Metodické pokyny pre vlastníkov a správcov kultúrnych pamiatok v PRLA Vlkolíneec, ŠÚPS Bratislava, 1988
- Zásady pamiatkovej starostlivosti pre PRLA Vlkolíneec – aktualizácia, SÚPS Bratislava, 1990
- Nominačný materiál „Vlkolíneec-rezervácia ľudovej architektúry“, Česká a slovenská federatívna republika, Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava 1992
- „Porovnávacía štúdia Vlkolínca“ Z. Liptayová, SÚPS Bratislava, 1992
- Doplnok k aktualizácii Zásad pamiatkovej starostlivosti pre PRLA Vlkolíneec, PÚ Bratislava, 1995;

Zásady stanovujú spôsob regenerácie rezervácie a jej ochranného pásma, ako aj ich stavebného fondu. Všetky stavebné, technické, architektonické alebo iné úpravy chránených objektov na chránenom území sa môžu vykonávať len s cieľom trvalého zachovania ich hmotnej podstaty a autentického výrazu. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie

- Vlkolíneec – PRLA, Návrh ochranného pásma územia zapísaného v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, Pamiatkový ústav Bratislava, 1995
- Návrh projektov oživenia lokalít zapísaných v Zozname SKD : 1. Revitalizácia a rekonštrukcia pamiatkového fondu a 2. Zriadenie strediska pre monitoring pamiatkového fondu so zameraním na manažment jeho ochrany, záchranu a využívania (Slovenský pamiatkový ústav, Bratislava 1996)
- Program podpôr a koncepcia rozvoja lokalít, ktoré sú zapísané v Zozname SKD UNESCO (Uznesenie Vlády SR č.509/1996 z 23.7.1996)
- Vlkolíneec, revízia pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry, Pamiatkový úrad SR, Bratislava 2006
- Vlkolíneec, návrh na vyhlásenie ochranného pásma PRLA, Pamiatkový úrad SR, Bratislava 2007

V čase príprav materiálu na nomináciu Vlkolínca do Zoznamu SKD a po jeho zápise boli postupne zabezpečené Mestom Ružomberok spracovania nasledovných materiálov a projektov :

- Urbanistická štúdia PRLA Vlkolínec (Slovenský útvár územného rozvoja a architektúry Banská Bystrica, 1992)

Táto štúdia bola spracovaná pre ďalšie usmernenie záchrany a obnovy rezervácie a jej podstatné časti sa stali prílohou nominačného materiálu do UNESCO, ktorý spracoval v roku 1992 Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava

- Návrh záchrany pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolínec a priľahlého okolia ako svetového kultúrneho dedičstva, Mesto Ružomberok, 1995
- Územný plán zóny mesta Ružomberok-Vlkolínec, schválený 26.2.1997 Mestským zastupiteľstvom Ružomberok, uznesenie č.288/97; spracovateľ Slovenská agentúra životného prostredia, oblastná pobočka Banská Bystrica
- Doplnok k územnému plánu zóny PRLA Vlkolínec z roku 1996, Sprievodná správa + grafické prílohy, spracovateľ Ing.arch.Vladimír Paško, Tulská 97, hl. riešiteľ Ing.arch. Iveta Kavčáková, Stupy 11, 974 00 Banská Bystrica, marec 2000
- Štatút mestskej časti Ružomberok-Vlkolínec, schválený Mestským zastupiteľstvom uznesením č.361/97 dňa 17.9.1997
- Revitalizácia PRLA Vlkolínec – projekty obnovy ako súčasť programu revitalizácie slovenských lokalít zapísaných v Zozname svetového dedičstva UNESCO na roky 2003-2006 (Mesto Ružomberok, jún 2003) pripravený mestom Ružomberok, bol spracovaný na základe uznesenia vlády SR č.411 z 28.mája 2003, kde v bode C.6. sa odporúča primátorom slovenských lokalít SKD vypracovať program revitalizácie týchto lokalít na roky 2003-2006. Revitalizácia Vlkolínca vychádza zo schváleného územného plánu ÚPN-U Vlkolínec s okolím. Projekt obnovy pozostáva z 15-tich dielčích projektov.

Mesto Ružomberok od zápisu zabezpečilo :

- Spracovanie geometrického plánu intravilánu Vlkolínca ako prvotný podklad pre vysporiadanie majetko-právnych vzťahov
- zabezpečené doklady o vlastníctve všetkých nehnuteľností podľa vyššie uvedeného geometrického plánu (výpisy z pozemkovej knihy a založenie LV);

Pamiatkový orgán :

- zabezpečil zápis objektov na doplnenie do evidencie Ústredného zoznamu pamiatkového fondu SR
- zabezpečuje spracovávanie Monitoringu lokalít svetového dedičstva (ročné správy a stave zachovania lokalít a dvojročný cyklus sledovania a vyhodnocovania stavebno-technického stavu kultúrnych pamiatok)

Monitoring ochrany lokalít zapísaných v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva je od r.1996 súčasťou každoročného plánu hlavných úloh Pamiatkového ústavu (teraz Pamiatkového úradu SR v Bratislave). V nadväznosti na rozpracovanie vykonávacej smernice k Dohovoru o ochrane svetového dedičstva UNESCO sa systematicky spracováva monitoring slovenských lokalít, ktoré sú zapísané do Zoznamu SKD. Na základe spracovaného harmonogramu monitoringu, ktorý vychádza zo sledovania nasledovných údajov a činností, predbežne vyhodnocovaných :

- 1) *stav ÚPD a podkladov*
- 2) *stav evidencie kultúrnych pamiatok (zapísané, navrhované, príp. zrušené)*
- 3) *stav vlastníctva a využívania KP*
- 4) *stavebno-technický stav KP a objektov dotvárajúcich prostredie (2-ročné cykly sledovania)*
- 5) *plánovaná investičná a stavebná činnosť so zameraním na budovanie najmä technickej infraštruktúry*
- 6) *údržba a obnova KP (priebežne)*
- 7) *podmienky dodržiavania Konvencie a to najmä z hľadiska*
 - *zachovania a udržiavania integrity chránených súborov a ich prostredia*
 - *zachovania autenticity historických stavieb a ich prostredia*

Vedecké štúdie a výskumné programy:

- Projekt záchrany svetového kultúrneho dedičstva (A-projekt Liptovský Hrádok, 1999-2001) – podporný program PHARE. Cieľom bolo naplánovať v dlhodobom a krátkodobom horizonte projekt „Revitalizácie Vlkolínca vo väzbe na Ružomberok“ a následne na to získať finančné prostriedky z viacerých zdrojov (vstupné rokovanie dňa 30.4.1999) – výsledky nám nie sú známe
- V rokoch 1998-2000 riešila nezisková organizácia A- Projekt Liptovský Hrádok v spolupráci s Poľnohospodárskou univerzitou v Gödöllő v Maďarsku – výskumnú úlohu „Svetové dedičstvo UNESCO, kľatba alebo požehnanie“. Tento projekt prvý svojho druhu si určil za cieľ porovnať vplyv zápisu Vlkolínca a Hollókó do Zoznamu SKD na životy ich obyvateľov. V rámci výskumu sa predmetom pozornosti stal človek, jeho spôsob života pod vplyvom spoločensko-ekonomických zmien, ako aj súčasné konflikty v komunite. Ide o konflikt medzi pamiatkovými inštitúciami a vlastníckymi v problematike prestavby a modernizácie domov. Ďalším vážnym problémom je vzťah turistov, miestnych obyvateľov a chalupárov; vplyv turizmu na ekonomickú základňu, vzťahy, tradície a každodenný život malej komunity. Riešenie súčasnej situácie výsledky úlohy zhrňajú do etáp. Najvýznamnejšia je fáza prežitia a oživenia. Prioritou je nová forma hospodárenia v krajine. V rámci nej by sa mal usmerňovať a regulovať tok turistov prostredníctvom sprievodcov a mal by sa vybudovať náučný turistický chodník. Ďalšou etapou by mala byť stabilizácia, na ktorú by nadviazala podpora fungovania komunity s podnikateľskou činnosťou.

- Permanent Desk Vlkolínec 1 – Centrum kultúrnej krajiny a prírodného dedičstva Slovenskej agentúry životného prostredia Banská Štiavnica vytvorilo stálu pracovnú skupinu pre manažment svetového dedičstva s cieľom „revitalizácia rezervácie ĽA ako žijúcej obce so zachovanými tradičnými hospodárskymi funkciami“. Z krátkodobého hľadiska bola cieľom pracovnej skupiny príprava na letnú turistickú sezónu 2000 (vstupné rokovanie 12.10.99). Výstupom celej tejto aktivity malo byť vypracovanie alebo obstaranie vypracovania projektu na realizáciu cieľa s využitím multizdrojového financovania – pracovná skupina prestala pracovať od 2.1/2 r. 2000, projekt nebol nedokončený.
- pracovný program pre Letnú školu krajiny tvorby, sadovníctva a ovocinárstva realizovali čiastočne študenti Katedry tvorby krajiny TU Zvolen a Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity Nitra v rámci letných škôl nepravidelne od roku 1997; pracovisko KPÚ Ružomberok vypracovávalo podklady pre študentov na spracovanie grafickej dokumentácie a iné podnety na konkrétnu činnosť v rokoch 1999-2001; KPÚ zároveň urobilo pre študentov informatívnu prednášku o ochrane pamiatkového fondu vo Vlkolínci v roku 2001;
- „Letná škola krajiny tvorby a sadovníctva – Vlkolínec 1997“ súhrn dosiahnutých výsledkov a podkladových materiálov, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva, august 1997; Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU v Nitre v spolupráci s Ministerstvom ŽP SR, MK SR a predstaviteľmi Mesta Ružomberok pripravili program Letnej školy krajiny tvorby a sadovníctva vo Vlkolínci, PRLA, zapísanej do Zoznamu SKD UNESCO. Cieľom projektu bolo umožniť študentom študijných odborov záhradná a krajinná architektúra, krajinné inžinierstvo a záhradníctvo, pobyt na tejto lokalite. Oboznámiť s princípmi vidieckeho bývania, tvorby krajiny a infraštruktúry vidieka a následne pomôcť obyvateľom pri starostlivosti o existujúce objekty a ovocné stromy a okrasné rastliny v prídumových záhradkách a predzáhradkách. Vykonalo sa geodetické zameranie jednotlivých stromov na hlavných komunikáciách a verejných priestranstvách Vlkolínce; pasportizácia a inventarizácia drevín v intraviláne obce a v blízkom okolí na terasách pozemkov; drevinové zloženie okolitých lesných porastov a na vrchu Sidorovo; inventarizácia, ošetrovanie a rez ovocných drevín v obci; návrh sadových úprav predzáhradiek a verejných priestranstiev obce, vrátane zhotovenia skíc vybraných domov.
- Dana Prieberová : „Spracovanie propagačného materiálu o pamiatkach pod patronátom UNESCO“, Košice 1996, Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov UK Bratislava, Študijné stredisko v Košiciach, rekvalifikačný kurz „Spoločnosť a komunikácia“
- Projekt Vedecko-kultúrneho centra „Trvaloudržateľný Vlkolínec“, Bratislava 1997“, Mgr. Richard Mičuda, projekt na využitie priestorov budovy bývalej školy pre činnosť vedecko-kultúrneho centra, práce s mládežou a so záujmovými skupinami všetkých vekových kategórií. Vedeckokultúrne centrum je občianskym združením.
- Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva so sídlom v Bratislave v rámci II. roční-

ka „Projektu výuky o kultúrnom dedičstve pre žiakov bratislavských škôl“ (školský rok 1997/98) sa venovala svetovému kultúrnemu dedičstvu zapísanému v zozname UNESCO. Projekt prepája odborníkov z praxe s výchovno-vzdelávacím systémom. Organicky integruje lokálne slovenské a celosvetové reality, buduje národné povedomie a hrdosť aj cez poznanie, pochopenie a porovnanie s cudzími kultúrami.

- „Kultúrne dedičstvo obce Vlkolínec v kontexte rozvoja cestovného ruchu“ (diplomová práca, autor Marek Kičura, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra apríl 2005). Cieľom diplomovej práce je zhodnotenie CR obce Vlkolínec a jej okolia z aspektu prírodného, kultúrno-spoločenského a športovo-turistického; vypracovanie SWOT analýzy, zhodnotenie postoja obyvateľov k súčasnému stavu CR a možnosti rozvoja CR v obci; vypracovanie perspektív rozvoja CR v obci a trasy náučného chodníka.

*Spracovala: PhDr. Z.Liptayová
Ružomberok, 23.03.2009*

Vlkolínec – vyhodnotenie odpovedí respondentov na otázky uvedené v dotazníku (súbor: návštevníci)

Otázka č. 1

Čo si myslíte, že je vo Vlkolínci najhodnotnejšie a prečo?

Ďaleko najčastejšie, takmer v polovici odpovedí, sa za najväčšiu hodnotu Vlkolínce označujú miestne stavby, ľudová architektúra, drevenice... bez bližšej špecifikácie, o ktorý objekt ide (45 x). V ďalších prípadoch ide opäť o hodnotné stavby, ale tieto sa konkretizujú/špecifikujú (kostol, zvonica, studňa...) (12 x). 13 krát sa za najväčšiu hodnotu lokality označuje príroda a 6 x Vlkolínec, teda osada/dedina ako celok. Iné odpovede (18) do celkového počtu 88 sa rôznia a zahŕňajú pomerne široké spektrum hodnôt (poloha, zázemie, obyvatelia, tradície, všetko...).

Ako dôvod svojich odpovedí najviac respondentov uvádza zachovanosť/neporušenosť/pôvodnosť jednotlivých objektov, resp. súboru ako celku (12 x), ako aj ich pamiatkovú, resp. historickú hodnotu (12 x). V deviatich prípadoch sú dôvodom estetické kvality a v 7 jedinečnosti. Iné odpovede (13) do celkového počtu 52 obsahujú zmienku o svetovom kultúrnom dedičstve UNESCO, ako aj poukaz na to, že ide o ukážku tradičného spôsobu života, ticho a klud.

Otázka č. 2

Uveďte tri veci (priestory, služby...), ktoré Vám na Vlkolínci najviac chýbajú – nové, alebo také, čo už zanikli, ale stojí za to ich oživiť.

2.1 Čo chýba najviac?

Z celkového počtu 79 odpovedí sa najčastejšie (37x) uvádza nedostatok zariadení slúžiacich na občerstvenie (reštaurácia, bufet a pod.). Druhým najčastejšie spomínaným (12x) deficitom Vlkolínce sú podľa názoru respondentov ľudové remeslá a živé tradície. Tretím najčastejšie spomínaným nedostatkom (10 x) je nedostatok informácií, sprievodcov, prezentácií a pod. Medzi inými odpoveďami sa v širokom spektre vyskytovali ubytovacie zariadenia, WC, dedinský život, kultúrne obyčaje, amfiteáter, lepší prístup a pod.).

2.2 Čo chýba veľmi?

Z konkrétnych odpovedí sa, podobne ako v predchádzajúcom prípade, s najväčšou frekvenciou (17x) vyskytuje kombinácia občerstvenie-obchod, 9 x WC, 8 x posedenie, lavičky a pod., 7 x lepšie dopravné spojenie. Medzi inými chýbajúcimi vecami/zariadeniami/aktivitami sa spomínajú (10 x) domáce zvyky, folklór, zdatní sprievodcovia ai.

2.3 Čo chýba

Okrem vyššie uvedeného návštevníkom chýbajú hygienické zariadenia, zariadenia pre deti, ihrisko, sprístupnené objekty, predaj suvenírov ai.

Na otázku, či by sa vyššie uvedené malo v budúcnosti objaviť priamo na Vlkolínci, odpovedali kladne až 2/3 respondentov. Podľa názoru ostatných by sa mohli/mali realizovať v blízkom okolí.

Otázka č. 3

Myslíte si, že by sa mali služby a infraštruktúra pre turistov rozvíjať?

3.1 Priamo na Vlkolínci?

Viac ako polovica respondentov odpovedala kladne. Na otázku „prečo?“, uvádzali respondenti ako najčastejší dôvod to, že sa takéto aktivity týkajú priamo Vlkolínca a jeho návštevníkov, slúžia turistom a majú propagačný význam.

3.2 V zázemí obce, až za ochranným pásom pamiatkovej rezervácie?

Zvyšok respondentov sa domnieva, že vyššie uvedené aktivity a služby by sa mali rozvíjať mimo obec najmä preto, aby nebol porušený jej ráz a životné prostredie. Iní argumentovali obdobne: tým, že ide o kultúrnu pamiatku/pamiatky, zónu ticha a pod. Niektorí sa domnievajú, že je žiadúce znížiť nápor verejnosti na Vlkolíncec, ale vyskytla sa aj odpoveď, že informačný systém by mal byť umiestnený hlavne pred osadou (teda mimo nej).

Otázka č. 4

Popíšte tri veci, ktoré by ste urobili na Vlkolínci a v jeho okolí

Najčastejšie (15 x) sa vyskytol názor, že by sa mali odstrániť nepôvodné stavby a zakázať výstavbu nových. Druhým najčastejšie spomínaným zámerom (12 x) je oprava/úprava miestnych stavieb, ale aj ďalších objektov technickej infraštruktúry (cesty, parkovisko ai.). Na treťom mieste sa uvádza potreba vybudovať, dobudovať a sprevádzkovať zariadenie na občerstvenie/stravovanie, či zabezpečiť celodenne fungujúci obchod. Z iných odpovedí to bolo najmä oživenie remesiel, zlepšenie informačného systému a pod.

Otázka č.5

Ako ste spokojný s turistickou infraštruktúrou a s tým, ako sú udržiavané a aké možnosti ponúkajú nasledujúce priestory?:

PRÍLOHY - 3. Kompletné výsledky dotazníkového prieskumu (spracované prof. M.Hubom)

	veľmi spokojný		spokojný		ani/ani		nespokojný		celkom	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Expozícia múzea v roľníckom dome	22	24,18	49	53,85	18	19,78	2	2,20	91	100
Expozícia Galérie	26	28,57	48	52,75	16	17,58	1	1,10	91	100
Náučný chodník	23	25,00	39	42,39	24	26,09	6	6,52	92	100
Prístup a parkovisko	19	20,43	25	26,88	27	29,03	22	23,66	93	100
Obchod a občerstvenie	14	15,05	20	21,51	26	27,96	33	35,48	93	100
Hygienické zariadenie	13	14,44	22	24,44	32	35,56	23	25,56	90	100
Detiské ihrisko	20	22,73	28	31,82	29	32,95	11	12,50	88	100

Najvyššiu mieru spokojnosti vyjadrili návštevníci s expozíciou galérie a expozíciou múzea v roľníckom dome. Skôr spokojný sú aj s náučným chodníkom a detským ihriskom. Najmenšiu mieru spokojnosti, či skôr nespokojnosť vyjadrili návštevníci Vlkolínca s problémom prístupu do dediny/osady, parkovisku, hygienickému zariadeniu a celkom najhoršie obstál obchod a možnosti občerstvenia.

Z iných odpovedí je zrejmá spokojnosť s kostolom a fotogalériou.

Otázka č. 6

Čo vám chýba na Vlkolínci?

	vôbec nechýbajú		skôr nechýbajú		trocha chýbajú		veľmi chýbajú		neviem		celkom	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Informačné centrum	36	43,90	21	25,61	14	17,07	2	2,44	9	10,98	82	100
lavičky, odpočívadlá	7	7,78	20	22,22	41	45,56	17	18,89	5	5,56	90	100
Ukážka tradičných výrobkov a rem.	4	4,35	11	11,96	39	42,39	27	29,35	11	11,96	92	100
Ubytovacie možnosti	20	21,74	19	20,65	15	16,30	16	17,39	22	23,91	92	100
Menšia hustota turistov	19	21,35	23	25,84	5	5,62	4	4,49	38	42,70	89	100
Verejné dopravné spojenie	14	15,38	17	18,68	25	27,47	11	12,09	24	26,37	91	100
Občerstvenie	5	6,02	9	10,84	28	33,73	36	43,37	5	6,02	83	100
Upravené okolité prostredie	10	34,48	3	10,34	7	24,14	1	3,45	8	27,59	29	100

Čo sa týka vybavenosti turistickou infraštruktúrou, sú návštevníci najspokojnejší s informačným centrom a veľmi nepostrádajú vo Vlkolínci ani možnosti ubytovania. Viac ako tretina oslovených by ocenila verejné dopravné spojenie. Najväčšmi chýbajú návštevníkom v priestoroch dediny lavičky, odpočívadlá, ukážky tradičných výrobkov a remesiel a najmä možnosti občerstvenia sa. Určité nedostatky vidia návštevníci aj v úprave okolitého prostredia, no považujú ju skôr za uspokojivú.

Z ostatných odpovedí vyplýva, že návštevníci by ocenili sprievodcov, ovládajúcich cudzie jazyky.

Otázka č.7

V prípade konkrétneho projektu na Vlkolínci ste ochotní ho podporiť?

	áno		nie		neviem		celkom	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Zapojím sa do prác	24	33,80	26	36,62	21	29,58	71	100
Finančnou podporou	3	5,17	41	70,69	14	24,14	58	

Približne tretina návštevníkov je ochotná podporiť konkrétny projekt vo Vlkolínci zapojením sa do jeho realizácie. Tretina sa k tomu nevie vyjadriť. Možno však predpokladať, že v prípade projektu, ktorý by ich oslovil by prispeli k jeho realizácii. Finančnú podporu z vlastných zdrojov väčšina návštevníkov odmieta.

Ako dôvod svojho nezájmu o podporu Vlkolínce uviedlo osem návštevníkov to, že nie sú domáci a osem ďalších spomenulo ako dôvod nedostatok času alebo prostriedkov.

Niekoľko oslovených vyjadrilo ochotu podporiť rozvoj Vlkolínce formou propagácie (výtvarnou tvorbou, šírením informácií..).

Záver/zhrnutie

Dotazníkový prieskum dokumentoval, že výrazná väčšina zo vzorky návštevníkov Vlkolínce považuje za jeho rozhodujúcu hodnotu miestne stavby/pamiatky/súbory, či už vo všeobecnosti, alebo konkrétne (napr. kostol, zvonica, studňa). Na druhom mieste medzi najvyššími hodnotami sa uvádza príroda a celkové prostredie osady a jej okolia. Ako dôvod svojich odpovedí najčastejšie uvádzajú zachovanosť/neporušenosť/pôvodnosť jednotlivých objektov, resp. Vlkolínce ako celku, ako aj ich pamiatkovú, resp. historickú hodnotu.

Na druhej strane, najviac návštevníkom Vlkolínce chýbajú zariadenia na občerstvenie, na druhom mieste ľudové remeslá a živé tradície a na treťom informácie, sprievodcovia, prezentácie. Pomerne často sa spomína aj potreba lepšieho dopravného spojenia, obchod, hygienické zariadenia, možnosti posedenia a pod.

Podľa názoru bezmála všetkých respondentov by sa služby a infraštruktúra pre turistov mali ďalej rozvíjať. Väčšina si myslí, že priamo vo Vlkolínci, zvyšok (asi 40%) sa domnieva, že by sa tak malo diať až za hranicami pamiatkovej rezervácie, aby sa nenarušil jej ráz, resp. aby sa znížil tlak návštevníkov.

Spomedzi navrhovaných aktivít sa najčastejšie sa vyskytol názor, že by sa mali odstrániť nepôvodné stavby a zakázať výstavba nových. Druhým najčastejšie spomínaným zámerom je oprava/úprava miestnych stavieb, ale aj ďalších objektov technickej infraštruktúry (cesty, parkovisko ai.). Navrhuje sa tiež rozšírenie možností občerstvenia či oživenie tradícií.

Najvyššiu mieru spokojnosti vyjadrili návštevníci s expozíciami galérie a múzea v roľníckom dome. Viac-menej spokojní sú aj s náučným chodníkom. Skôr nespokojnosť ako spokojnosť vyjadrili návštevníci Vlkolínce s prístupom do dediny.

Čo sa týka vybavenosti turistickou infraštruktúrou sú návštevníci najspokojnejší s informačným centrom a veľmi nepostrádajú ani možnosti ubytovania. Viac ako tretina oslovených by ocenila verejné dopravné spojenie.

Približne tretina návštevníkov je ochotná podporiť konkrétny projekt vo Vlkolínci. Finančnú podporu z vlastných zdrojov väčšina návštevníkov odmieta. V prípade nezájmu o podporu Vlkolínce uviedli respondenti ako dôvod nedostatok času alebo prostriedkov, ako aj to, že nie sú domáci.

Celkový počet respondentov: 93

(Pri niektorých odpovediach je počet reálnych odpovedí nižší, vzhľadom na to, že nie všetci respondenti na tú-ktorú otázku odpovedali).

Dotazníkový prieskum sa uskutočnil:

Realizácia dotazníkového prieskumu:

Vyhodnotenie odpovedí: prof. Mikuláš Huba, Mgr. Dušan Šebo, február 2009

Vlkolínec – vyhodnotenie odpovedí respondentov na otázky uvedené v dotazníku (súbor: domáci obyvatelia)

Otázka č. 1

1.1 Napíšte, čo si myslíte, že je Vlkolínec najhodnotnejšie a prečo.

Najčastejšie sa v odpovediach vyskytuje miestna architektúra vo všeobecnosti (architektúra, drevenice, pamiatky), spolu 8x.

Na druhom mieste, čo sa týka frekvencie odpovedí, sa vyskytuje Vlkolínec ako celok (Vlkolínec ako taký, dedina a jej štýl/duch) (7 x).

Na treťom mieste respondenti uviedli konkrétne historické objekty (zvonica/kostol) (4x). Zvyšok do celkového počtu 25 odpovedí respondentov pripadá na iné hodnoty (príroda, pokoj, ľudové tradície, Vlkolínečan – človek...) (6 x).

Pri zdôvodnení vyššie uvedených odpovedí sa najčastejšie sa uvádza jedinečnosť až medzinárodného významu (UNESCO) (5x).

Na druhom mieste nasleduje skupina pojmov krása/pôvodnosť/hodnota (3x).

Zvyšok do celkového počtu 12 odpovedí pripadá na iné (o.i. duch ľudí z minulosti, ale aj zisk, ktorý vyššie uvedené hodnoty prostredníctvom cestovného ruchu Vlkolínecu a jeho obyvateľom prinášajú).

1.2 Uvedte, čo by ste dali na 2. miesto významnosti.

Na druhom mieste významnosti najviac respondentov uviedlo prírodu (7x), kostol/zvonicu (3 x) a zvyšok do celkového počtu 21 odpovedí predstavujú iné hodnoty (terasovité políčka, studničky v okolí, kultúra, ľudia, ale aj obchod či turistický ruch (spolu 11 x).

1.3 Uvedte, čo by ste dali na 3. miesto významnosti.

Okrem vyššie uvedených odpovedí sa tu vyskytuje „náš dom“, „studňa“ „galéria“, ale aj „snaha obyvateľov o zachovanie dediny“ či „práca“.

Otázka č. 2

Uvedte tri veci, priestory, služby..., ktoré vám vo Vlkolíneci najviac chýbajú, alebo také, ktoré už zanikli, ale stojí ich za to oživiť.

2.1 Čo chýba najviac?

V odpovediach sa najčastejšie (5x) vyskytuje obchod/reštaurácia, za tým nasleduje kultúrne využitie (kino, divadlo) (3 x) a s rovnakým počtom hlasov aj pokoj a klúd. Ostatné

odpovede do celkového počtu 25 v kategórii iné sú veľmi rôznorodé (škola/učiteľ, viac miestnych obyvateľov, doprava a dopravné spojenie, parkovisko, internet, prístrešok, WC, požiarna zbrojnica...) (14 x).

2.2. Čo chýba veľmi, resp. chýba?

Okrem vyššie uvedeného najmä protipožiarna technika, agroturistika, bližšie nešpecifikované služby, doktor, poľnohospodárstvo, remeslá, staré zvyky, ale aj väčší záujem zo strany štátu či vlek...).

Otázka č. 3

Predstavte si Vlkolíneč o 20 rokov. Ako by mal podľa Vás vyzerat? Napíšte, čo by sa tu malo zmeniť a čo by určite nemalo chýbať

Mali by sa zachovať a zveľaďovať hodnoty, ktoré robia Vlkolíneč Vlkolíncom a zároveň by sa mal uľahčiť život miestnym obyvateľom a zlepšiť služby pre návštevníkov. Konkrétne by sa mali zachovať miestne zvyky, domy, okolie (čistenie, kosenie, údržba, výsadba stromov,...). Mali by pribudnúť miestnych obyvateľov, mali by sem prísť bývať najmä mladí ľudia, ale mala by sa posilniť aj susedská súdržnosť a znova oživiť tradičné aktivity, vrátane chovu domácich zvierat.

Čo sa týka vybavenosti a služieb, najviac sa spomína požiarna zbrojnica, zlepšenie zásobovania, ihrisko pre deti.

Zo systémových opatrení väčšie dotácie, pomoc od štátu či vyššie vstupné.

Celkovo v odpovediach výrazne prevláda požiadavka/vízia zachovať a zveľadiť hodnoty, kvôli ktorým bol Vlkolíneč zapísaný do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, vrátiť mu život a tradičné hospodárke i spoločenské aktivity. Zachovať jeho autentičnosť. Zabrániť výstavbe nepôvodných stavieb a rozvoju komerčného cestovného ruchu (lanovky a pod.). Autá vylúčiť z dediny.

Vyskytol sa však aj ojedinelý názor: „Je mi to jedno“, alebo: „Dedinka sa zruinuje, už tu pomaly nebude nik bývať, nie je tu nič pre mladých!“

Z ďalších zaujímavých autentických výrokov:

„Vlkolíneč ako celok by sa meniť nemal. Mal by ostať živou dedinou, prebudovať zadné stavy a chovať domáce zvieratá. Možno potomkovia pôvodných obyvateľov sa radi vrátia, aby pokračovali v spôsobe ich života.“

„Ráno vstanem a počujem kotkodákať sliepky, kikiríkať kohútov a spievať lastovičky, bľačať jahňatá, zaerdžať koňa, múkať kravy, nepočujem hulákanie turistov. Vidím ženy prať na potoku, všade veľa detí, plno ľudí pri nedelnom posedení na priedomí, majáles pri "Sikačke" - a to by turista čumel.“

„Mal by zostať taký, ako teraz - drevenice sa musia dávať každý rok do poriadku, bieliť a podobne. Obyvatelia by privítali aj menšie finančné dotácie na tieto úpravy.“

Dúfam, že sa nebude meniť okolie, príroda, vonkajší vzhľad dediny. Mal by vyzeráť tak, ako si ho pamätám z detstva, poprípade v takom stave, ako je dnes. Nech modernizácia nezasahuje do života ľudí.“

„Nemala by chýbať autenticnosť dedičstva, zachovanie pôvodných chalúp, zamedzenie výstavby murovaných domov, lanoviek...“

„K radikálnejším zmenám by rozhodne nemalo prísť. Záleží to na prístupe samosprávy mesta, v akom kontexte pomáhajú. Či ako kultúrna pamiatka v celosvetovom meradle, alebo ako komerčná záležitosť.“

Otázka č.5

Myslíte, že by sa mali služby a infraštruktúra pre turistov rozvíjať?

	áno		nie		spolu	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1. Priamo na Vlkolínci	8	88,89	1	11,11	9	100,00
2. V zázemí obce, až za ochranným pásom pamiatky	10	100	0	0	10	100

Osem obyvateľov Vlkolínce považuje za potrebné rozvíjať služby a infraštruktúru priamo v dedine. Svoje názory odôvodnili najmä tým, že vzhľadom na to, že je Vlkolínec zapísaný v zozname UNESCO, neposkytuje dostatočné služby pre návštevníkov (chýba napr. kyvadlová doprava). Rozvoj takýchto služieb by sa mal podľa nich zakladať na vzájomnej spolupráci obyvateľov a nemal by narušovať tradičný kolorit dedinky.

Väčšina oslovených obyvateľov je za rozvoj infraštruktúry až mimo ochranného pásma pamiatky. Odôvodňujú to tým, že sa chcú vyhnúť negatívam spojeným s rozvojom CR a zachovať tradičný ráz obec.

Po zhodnotení všetkých názorov sa dá zjednodušene povedať, že obyvatelia sú za rozvoj turistickej infraštruktúry, no takýto rozvoj by nemal nijako zasiahnuť do jedinečnej atmosféry dedinky a mal by sa odohrávať skôr v zázemí Vlkolínce (mimo ochranného pásma pamiatky).

Otázka č. 6

Popíšte tri veci, ktoré by ste urobili (zmenili, zrekonštruovali, zatraktívni) na Vlkolínci – a prečo:

Na prvom mieste uvádzalo najviac (5x) obyvateľov Vlkolínca rekonštrukciu požiarnej zbrojnice, pretože ju považujú za nepostačujúcu v prevencii proti požiarom. Štyria obyvatelia uviedli ako prioritu rekonštrukciu cesty a verejného dopravného spojenia, potrebných najmä kvôli doprave za prácou a do škôl. 3x sa obyvatelia vyjadrili v prospech rozvoja agroturistiky a remeselných workshopov. Spoločným dôvodom takýchto názorov je podpora rozvoja príležitostí pre seberealizáciu mládeže. Tri názory mali spoločného menovateľa obchod a siete zlacnenie potravín. V ďalších názoroch bola vyjadrená podpora vzniku reštaurácie resp. vývarovne.

Na druhom mieste považujú za potrebné štyria obyvatelia vyriešiť problém parkovania a prístupovej cesty, bez toho, aby tieto narušovali „genia loci“ Vlkolínca. Z ďalších odpovedí je zrejme túžba po oživení Vlkolínca realizáciou tradičných aktivít (chov hospodárskych zvierat, kosenie trávy, bežné práce okolo domov..).

Na treťom mieste považujú obyvatelia za dôležité celkové vylepšenie infraštruktúry: rekonštrukcia turistických chodníkov, reštaurácia, osvetlenie, hydranty atď.

Otázka č.7

V súčasnosti už väčšina hospodárskych budov neplní svoju pôvodnú funkciu a často je v zlom stave. Aké by podľa Vás bolo ich najlepšie využitie a zachovanie v budúcnosti?

	áno		nie		neviem		spolu
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Premena na objekty k rekreácii	7	41,18	4	23,53	6	35,29	17
Premena na objekty k bývaniu	14	77,78	1	5,56	3	16,67	18
Premena na objekty k poskytovaniu služieb	14	77,78	4	22,22	0	0,00	18
Zachovanie a udržiavanie na hospodárske účely	12	66,67	4	22,22	2	11,11	18

Najväčšiu podporu vyjadrili obyvatelia premene hospodárskych budov na obytné objekty (14x) a na objekty slúžiace poskytovaniu služieb (14x). Veľká časť z oslovených obyvateľov (12) však vyjadrila podporu i zachovaniu týchto budov na hospodárske účely. Najmenšiu podporu obyvatelia prejavili premene týchto budov na rekreačné objekty.

Otázka č. 8

V prípade konkrétneho projektu na Vlkolínci ste ochotní ho podporiť?

V štyroch prípadoch vyjadrili obyvatelia ochotu zapojenia sa do prác. Traja odmietli podporiť projekt vo Vlkolínci finančnou podporou. Z ďalších odpovedí vyplýva, obyvatelia sú ochotní podporovať rozvoj Vlkolínca propagáciou.

Okrem toho vyjadrili obyvatelia najmä túžbu po vytvorení príležitostí k seberealizácii pre mládež.

Záver/zhrnutie

Za najväčšiu hodnotu Vlkolínca považujú miestni obyvatelia miestnu architektúru, konkrétne objekty či sídlo ako celok. Potom nasleduje príroda, pokoj, ľudové tradície, miestny človek...

Pri zdôvodnení vyššie uvedených odpovedí sa najčastejšie uvádza jedinečnosť.

Vlkolínčanom najviac chýba poriadny obchod/reštaurácia, za tým nasleduje kultúrne vyžitie a s rovnakým počtom hlasov aj pokoj a kľud. Ostatné odpovede sú veľmi rôznorodé.

Celkovo v odpovediach výrazne prevláda požiadavka/vízia zachovať a zveľadiť hodnoty, kvôli ktorým bol Vlkolínec zapísaný do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, vrátiť mu život a tradičné hospodárke i spoločenské aktivity. Zachovať jeho autentičnosť. Zabrániť výstavbe nepôvodných stavieb a rozvoju komerčného cestovného ruchu (lanovky a pod.). Autá vylúčiť z dediny.

Spomedzi konkrétnych aktivít uvádzalo najviac Vlkolínčanov rekonštrukciu požiarnej zbrojnice. Ďalší uviedli ako prioritu rekonštrukciu cesty a verejného dopravného spojenia, obchod, rozvoj agroturistiky a remesiel. Spoločným motívom je rozvoj príležitostí pre sebarealizáciu mládeže.

Obyvatelia zväčša neodmietajú ani rozvoj turistickej infraštruktúry, no ten by nemal negatívne zasiahnuť do jedinečnej atmosféry sídla a mal by sa odohrávať skôr v zázemí Vlkolínca (mimo ochranného pásma pamiatkovej rezervácie).

Celkový počet respondentov: 25

(Pri niektorých odpovediach je počet reálnych odpovedí nižší, vzhľadom na to, že nie všetci respondenti na tú-ktorú otázku odpovedali).

Dotazníkový prieskum sa uskutočnil:

Realizácia dotazníkového prieskumu:

Vyhodnotenie odpovedí: prof. Mikuláš Huba, Mgr. Dušan Šebo, február 2009

VLKOLÍNEC**Návrh na vyhlásenie ochranného pásma
pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry****Určenie podmienok činnosti na území ochranného pásma¹**

Pre zabezpečenie činností v ochrannom pásme je potrebné:

- Dodržiavať podmienky ochrany v zmysle § 29 zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu
- Nenarušiť pôvodnú štruktúru krajiny akoukoľvek činnosťou a postupnými zásahmi revitalizovať pôvodné hodnotné krajinné štruktúry (príloha D – historická mapa Vlkolínca z roku 1860)
- Predchádzať ďalším zmenám krajinej štruktúry (krajinej „scenérie“, kde by mal prevládať povrch pôdy obrábanej kosením, pasiením, resp. oraním a kopaním v prijateľnom pomere k nelesnej drevinovej vegetácii a lesným spoločenstvám, čo vytvára špecifický „grafický krajinný obraz“ rovnobežných línií – príloha D) je potrebné prijatie okamžitých opatrení smerujúcich k udržiavaniu aspoň existujúceho stavu a čiastočnému usmerneniu prirodzenej sukcesie vegetácie
- Obnoviť a opätovne využívať terasovité políčka v súlade s vypracovanou „Krajinné-ekologickou štúdiou PRLA Vlkolíneec“ (Ing. P. Jančura, AŽP Banská Bystrica, 1992-3) (B), ktorá hovorí o potrebe udržiavania a mierneho zvýšenia antropogénneho tlaku smerom k využívaniu existujúcich políčok, lúk a pasienkov i na plochách sukcesne zarastených, čiže dosiahnuť rovnováhu medzi prirodzene sa obnovujúcou vegetáciou a hospodárskym využívaním krajiny
- Zachovať súčasnú rozlohu pasienkov, políčok a medzí, vyčistiť ich od náletu drevín, ktorý sa ponechá len v priestore medzí
- Zamedziť terénne úpravy meniace reliéf (zachovanie pôvodných terás)
- Kosiť políčka, aby nedochádzalo k opätovnému zarastaniu a zabezpečiť systematické periodické obhospodarovanie (pasenie, kosenie a pod.) v súčasnosti zachovalých lúk a pasienkov
- Vylúčiť ďalšie homogenizovanie ešte zachovaných parciel - políčok (zachovanie pôvodnej parcelácie)
- Zamedziť výsadbe introdukovaných druhov rastlín (včítane trvaliek) pôsobiacich v danom prostredí rušivo a vylúčiť výsadbu akýchkoľvek nepôvodných drevín. Pri druhovej skladbe je nutné zachovať autenticitu prostredia aj z hľadiska dendrologického - vychádzať z druhov potenciálnej vegetácie tohto územia, ktoré spadá do oblasti bukových a jedľovo – bukových lesov (2).

¹ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2007, Vypracovala: Ing. Natália Režná, spolupráca: PhDr. Zuzana Liptayová, Ing. arch. Viera Dvořáková, Mgr. Erika Hrašková, Ing. Miroslava Sichtová, Ing. Peter Štipák, Ing. arch. Mária Šabíková, Ing. arch. Ľubica Pinčíková, Ing. arch. Peter Andráš

PRÍLOHY - 4. Určenie podmienok činnosti na území ochranného pásma

- Vylúčiť v navrhovanom ochrannom pásme výstavbu nových objektov, okrem hospodárskych stavieb bez podpivničenia (senníky, včelíny), pri ktorých výstavbe je prípustné iba použitie tradičných technológií a materiálov (drevo)
- Nepripustiť prestavbu senníkov na rekreačné chaty
- Zachovať existujúci dopravný systém, vrátane statickej dopravy a udržiavať ho
- Nezasahovať umelými prvkami do krajiny, ale maximálne rešpektovať jej prírodný charakter, vrátane už do krajiny citlivo včlenených antropogénnych prvkov
- Uskutočniť všetky činnosti, ktoré by mohli ovplyvniť charakter kultúrnej krajiny v navrhovanom ochrannom pásme len so súhlasom príslušného KPÚ

